

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ
«ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ - ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕ ΧΡΗΣΗ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Τέχνες, ΤΠΕ και Ειδική Αγωγή

*

Arts, ICT and Special Education

ΚΟΥΡΑΤΟΡΑ ΑΜΑΛΙΑ

Επιβλέπων: Κλαδάκη Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια ΠΤΔΕ Παν. Αιγαίου

Εγκρίθηκε από την τριμελή εξεταστική επιτροπή στις 01 Φεβρουαρίου 2021

1. Κλαδάκη Μαρία, Επίκουρη Καθηγήτρια ΠΤΔΕ Παν. Αιγαίου

2. Τσιμπιδάκη Ασημίνα, Επίκουρη Καθηγήτρια ΠΤΔΕ Παν. Αιγαίου

3. Σοφός Αλιβίζος, Καθηγητής ΠΤΔΕ Παν. Αιγαίου

ΡΟΔΟΣ, ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2021

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΤΗΣ ΑΓΩΓΗΣ –ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΜΕ ΧΡΗΣΗ
ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ»

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

«ΤΕΧΝΕΣ, ΤΠΕ ΚΑΙ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ»

ΑΜΑΛΙΑ ΚΟΥΡΑΤΟΡΑ

ΡΟΔΟΣ , ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 2021

ΟΝΟΜΑ:ΑΜΑΛΙΑ

ΕΠΙΘΕΤΟ:ΚΟΥΡΑΤΟΡΑ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΜΗΤΡΩΟΥ: 4132019017

ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ: ΚΛΑΔΑΚΗ ΜΑΡΙΑ ΜΟΝΙΜΗ ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΠΑΝ/ΜΙΟ
ΑΙΓΑΙΟΥ

ΣΥΜΒΟΥΛΕΥΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΣΟΦΟΣ ΑΛΕΒΙΖΟΣ. ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΠΑΝ/ΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ & ΤΣΙΜΠΙΔΑΚΗ ΑΣΗΜΙΝΑ
ΜΟΝΙΜΗ ΕΠΙΚΟΥΡΗ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ ΠΑΝ/ΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ- ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η διπλωματική εργασία έχει ως στόχο να αναλύσει την Ειδική Αγωγή, τον ρόλο της Τέχνης και της Τεχνολογία Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) στην εκπαιδευτική διαδικασία των παιδιών με ειδικές δυσκολίες. Η προτίμηση του συγκεκριμένου θέματος έγινε έπειτα από ενασχόλησή μου με το συγκεκριμένο θέμα σε μία εργασία του μεταπτυχιακού και αφού συνειδητοποίησα πόσο μπορώ να το αναλύσω και πόσο πραγματικά σπουδαίο και αναγκαίο θέμα είναι για όλα τα σχολεία μας.

Τις πιο θερμές ευχαριστίες οφείλω στη μητέρα μου. Ήταν πάντα το πρότυπό μου και η καλύτερη διευθύντρια νηπιαγωγός για εμένα! Η στήριξη της μητέρας και του πατέρα μου καθώς και η εμπιστοσύνη στον εαυτό μου με βοήθησαν πολλές φορές να τα καταφέρω. Επίσης θέλω να ευχαριστήσω την επιβλέπουσα καθηγήτρια μου και τη συμβουλευτική επιτροπή. Τέλος, οφείλω ένα μεγάλο ευχαριστώ στον κύριο Παράσχου Βασίλη, που πολλές φορές με στήριξε και μου έλυσε απορίες, ιδιαίτερα στο πρώτο κομμάτι που διέμενα και δούλευα στο Μόναχο της Γερμανίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ- ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	4
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	5
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	7
ABSTRACT.....	8
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	9
ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ.....	11
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ.....	12
1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ.....	12
1.2 ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ.....	13
1.2.1 ΝΟΗΤΙΚΗ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ.....	14
1.2.2 ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ.....	15
1.2.3 ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ Ή ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ.....	16
1.2.4 ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ.....	16
1.2.5 ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.....	18
1.2.6 ΚΩΦΩΣΗ ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΟΙΑ.....	19
1.2.7 ΤΥΦΛΩΣΗ ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΗ ΟΡΑΣΗ.....	20
1.2.8 ΣΩΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ, ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΠΥ.....	20
1.2.9 ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ ΜΕ ΧΑΜΗΛΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ: ΣΟΒΑΡΕΣ/ΠΟΛΛΑΠΛΕΣ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ, ΚΩΦΩΣΗ – ΤΥΦΛΩΣΗ ΚΑΙ ΤΡΑΥΜΑΤΙΚΗ ΕΓΚΕΦΑΛΙΚΗ ΒΛΑΒΗ.....	21
1.2.10 ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΑΛΕΝΤΟ.....	22
1.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ.....	23
1.4 Η ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΗΜΕΡΑ.....	24
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ.....	26
2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΕΧΝΗΣ.....	26
2.2 ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΕΧΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ.....	28
2.2.1 ΘΕΑΤΡΟ.....	28
2.2.2 ΜΟΥΣΙΚΗ.....	30
2.2.3 ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ.....	32
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ (ΤΠΕ) - ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ.....	35
3.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΠΕ.....	35
3.2 ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΠΕ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ.....	36
3.3 ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ – Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ.....	38

3.4 ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΠΕ ΚΑΙ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ.....	41
3.4.1. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ.....	41
3.4.2 ΒΙΝΤΕΟ.....	44
3.4.3 ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ.....	45
3.4.4 ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗΣ.....	46
3.4.5 ΕΙΚΟΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ.....	49
3.4.6 ΡΟΜΠΟΤΙΚΗ.....	50
3.5 ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ.....	53
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ.....	56
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ.....	59
5.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ.....	59
5.2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ.....	61
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	64
ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	68
ΞΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	72

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η Ειδική Αγωγή είναι πολύπλευρη και πολυσήμαντη. Βασικός της στόχος είναι να εκπαιδευτούν τα παιδιά με ειδικές και ξεχωριστές δυσκολίες, με σκοπό να έχουν ίση συμμετοχή στην γνώση. Σε αυτόν τον στόχο μπορούν να συμβάλλουν τόσο η Τέχνη όσο και η Τεχνολογία Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ). Μέσα από τις τέχνες το παιδί μπορεί να καλλιεργήσει τις γνωστικές δεξιότητες, την φαντασία και τη δημιουργικότητά του, την προώθηση στο να καλλιεργεί την αλληλεγγύη και τον γόνιμο διάλογο, μπαίνουν βάσεις όπως η εμπιστοσύνη και δημιουργείται μία τόνωση για την αποδοχή του διαφορετικού. Όσον αφορά την εφαρμογή των ΤΠΕ, θα επιτρέψει στους μαθητές να συμμετέχουν στο μάθημα με καλύτερα αποτελέσματα καθώς η ενίσχυση της διδασκαλίας με εργαλεία της σύγχρονης υποστηρικτικής τεχνολογίας σίγουρα κάνει το μάθημα πιο ενδιαφέρον για όλα τα παιδιά με αποτέλεσμα να μπορέσουν να ανανεώσουν και να διευρύνουν τις γνώσεις τους και να ανακαλύψουν ποικίλες δεξιότητες με την τεχνολογία που ίσως δεν γνώριζαν ότι έχουν. Η παρούσα έρευνα έχει σκοπό, να αναδείξει την ουσιώδη σημασία της Τέχνης αλλά και των ΤΠΕ στην Ειδική Αγωγή, αναλύοντας αφενός τις μορφές Τέχνης που θα μπορούσαν να είναι σημαντικό μέρος στην διδασκαλία και στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα και αφετέρου τα τεχνολογικά μέσα που μπορούν να αποτελέσουν μεγάλη βοήθεια, εξίσου τον μαθητή αλλά και τον εκπαιδευτικό. Ουσιαστικό ρόλο σε όλη αυτή την προσπάθεια διαδραματίζεται από τον ίδιο τον εκπαιδευτικό, γι' αυτό οφείλει να είναι πάντα δραστήριος, να ενθαρρύνει, να προτρέπει και να κρατάει ενεργό το ενδιαφέρον των μαθητών, διεγείροντας το.

Λέξεις κλειδιά: Ειδική Αγωγή, Τέχνη, ΤΠΕ

ABSTRACT

Special Education is multilateral and multifaceted. Its main goal is to educate children with special needs, so that they have equal participation in knowledge. Both Art and Information and Communication Technology (ICT) can contribute to this goal. Through the arts the child can cultivate his cognitive skills, imagination and creativity, the cultivation of solidarity and fruitful dialogue is promoted, trust is established, the acceptance of diversity is stimulated. In terms of the application of ICT, it will allow students to participate in the lesson with better results as the enhancement of teaching with tools of modern assistive technology certainly makes the lesson more interesting for all children so that they can enrich their knowledge and discover skills with technology they may not have known they had. This research has a purpose to highlight the essential role of Art and ICT in Special Education, analyzing on the one hand the forms of Art that could be an important part of teaching and the curriculum and on the other hand the technological means that can help both the student and the teacher. An important role in all this effort is played by the teacher himself, for this reason the teacher must always be active, encouraging and stimulating the interest of the students.

Keywords: Special Education, Art,ICT

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η ειδική αγωγή έχει διανύσει πολλά και απαιτητικά στάδια. Στις μέρες μας, κυριαρχεί ο αγώνας των ίδιων των ατόμων με ειδικές δυσκολίες για μία ίση αντιμετώπιση ως προς τις ευκαιρίες και τα δικαιώματα. Αναφορικά με το εκπαιδευτικό σύστημα, τόσο η τεχνολογία όσο και η τέχνη, μπορούν το καθένα χωριστά αλλά και μαζί να προσφέρουν μία ουσιαστική βοήθεια για την εκπαιδευτική εξέλιξη των παιδιών με εκπαιδευτικές ανάγκες. Σήμερα ζούμε σε μία ψηφιακή εποχή. Η εξέλιξη της τεχνολογίας έχει επηρεάσει την κοινωνία από όλες τις πλευρές. Η σχολική κοινότητα δεν θα ήταν δυνατό να μην επηρεαστεί από την ραγδαία εξέλιξη των νέων τεχνολογιών και να μην χρησιμοποιήσει και αξιοποιήσει την Τεχνολογία Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) αλλά και το διαδίκτυο για τους εκπαιδευόμενους της. Μέγιστη ήταν η σημασία των ΤΠΕ, κυρίως για τους μαθητές με εκπαιδευτικές δυσκολίες, καθώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν ως σημαντικά διαμεσολαβητικά εργαλεία κατά τη διάρκεια της μαθησιακής τους διαδικασίας. Από την μεριά της, η τέχνη στον χώρο της εκπαίδευσης, όπως είναι γνωστό, τόσο σε μαθησιακούς στόχους αλλά και σε διάφορους τομείς ανάπτυξης μπορεί να ξεχωρίσει μέσω του θεάτρου, των εικαστικών τεχνών – εικαστική αγωγή και της μουσικής.

Έτσι, στο σημερινό ψηφιακό κλίμα, η παρούσα διατριβή με βιβλιογραφική έρευνα θα αναδείξει το παραπάνω θέμα τόσο της χρήσης της τέχνης όσο και των ΤΠΕ στην ειδική αγωγή. Στόχοι της εργασίας είναι να διευκρινιστούν σημαντικοί ορισμοί όπως αυτός της ειδικής αγωγής, να αναλυθούν η χρήση της τέχνης στην ειδική αγωγή και συνάμα οι εφαρμογές των ΤΠΕ χρήσιμων για άτομα με εκπαιδευτικές δυσκολίες ή και αναπηρίες αλλά και η μεταξύ τους επίδραση στην ειδική αγωγή. Τέλος, κρίνεται απαραίτητο να επισημανθούν σημαντικοί ρόλοι στην χρήση τόσο της τέχνης όσο και της τεχνολογίας όπως αυτός του εκπαιδευτικού.

Συγκεκριμένα, η βιβλιογραφική μας ανασκόπηση αποτελείται από 4 κεφάλαια. Στο πρώτο κεφάλαιο θα αναλύσουμε τον όρο της Ειδικής Αγωγής, αν και είναι δύσκολο καθώς είναι πολύπλευρος. Συνάμα, θα αναπτύξουμε τα παιδιά με ειδικές ανάγκες που έχουν μαθησιακές ή συμπεριφορικές δυσκολίες, σωματικές αναπηρίες ή κάποιου είδους αισθητηριακές διαταραχές, αλλά και τα χαρισματικά παιδιά, σε νοητικό επίπεδο, ή κάποιο άλλο ειδικό ταλέντο που τα αντιπροσωπεύει. Ακόμη, θα ανατρέξουμε στο ιστορικό πλαίσιο της ειδικής αγωγής από τότε πραγματικά ξεκίνησε και πως έχει εξελιχθεί σήμερα.

Στο δεύτερο κεφάλαιο θα τονίσουμε τον ρόλο της Τέχνης μέσα από το θέατρο, την μουσική και την εικαστική αγωγή στην εκπαιδευτική πράξη των παιδιών με ειδικές δυσκολίες. Θα τονίσουμε δηλαδή τα οφέλη της Τέχνης όπως η καλλιέργεια της φαντασίας, της δημιουργικότητας, της αλληλεγγύης, της εμπιστοσύνης, αλλά και η αποδοχή της διαφορετικότητας.

Εν συνεχεία, το τρίτο κεφάλαιο απαρτίζεται από τον ρόλο της Τεχνολογίας Πληροφορίας και Επικοινωνίας (ΤΠΕ) και των Νέων Τεχνολογιών μέσω των συσκευών υποστηρικτικής τεχνολογία, των βίντεο, του διαδραστικού πίνακα, του ηλεκτρονικού υπολογιστή, της εικονικής πραγματικότητας και της ρομποτικής. Η ενίσχυση της διδασκαλίας με εργαλεία της σύγχρονης τεχνολογίας σίγουρα κάνει το μάθημα πιο ενδιαφέρον για όλα τα παιδιά με αποτέλεσμα να μπορέσουν να εμπλουτίσουν τις γνώσεις τους.

Ακόμη, στο τέταρτο κεφάλαιο θα συνδυάσουμε τους δύο παραπάνω σημαντικούς ρόλους και συγκεκριμένα τον ρόλο της τεχνολογίας στην Τέχνη. Οι σύγχρονες τεχνολογίες μπορούν να φέρουν τις Τέχνες πιο κοντά στα παιδιά με ειδικές ανάγκες.

Στο πέμπτο και τελευταίο κεφάλαιο θα τονίσουμε τον σημαντικό ρόλο του εκπαιδευτικού τόσο στην εφαρμογή των μορφών Τέχνης όσο και των τεχνολογικών εργαλείων στην εκπαιδευτική πραγματικότητα των παιδιών με ειδικές δυσκολίες. Ο δάσκαλος έχει ένα καταλυτικό ρόλο ώστε να μπορέσει να διατηρήσει ενεργό το ενδιαφέρον των παιδιών με ειδικές ανάγκες αλλά να καταφέρει και τους μαθησιακούς στόχους του.

Τέλος, θα εξάγουμε συμπεράσματα με βάση την παραπάνω βιβλιογραφική ανασκόπηση που μπορούν να αποτελέσουν σημαντικό εργαλείο για τα σχολεία μας.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑΣ

Εξετάζοντας την εφαρμογή της τέχνης και τη συμβολή των νέων τεχνολογιών στην ειδική αγωγή, αναδύθηκαν από τη βιβλιογραφία ορισμένες έννοιες όπως: ο ρόλος του εκπαιδευτικού στη χρήση της τέχνης και της τεχνολογίας, το αναλυτικό πρόγραμμα, οι υλικοτεχνικές υποδομές, οι στάσεις που έχουν οι μαθητές, ορισμένες από τις σύγχρονες τάσεις σε κοινωνικό και εκπαιδευτικό επίπεδο, τα μέσα που θα χρειαστούν για να γίνει η εφαρμογή αυτών, οι διαφορετικές μορφές της τέχνης, καθώς και οι διαφορετικές μορφές ειδικών δυσκολιών. Σύμφωνα με τους παραπάνω στόχους , τα **ερευνητικά ερωτήματα** που διατυπώνονται στην βιβλιογραφική ανασκόπηση και έρευνα είναι: «Ο ρόλος της τέχνης είναι σημαντικός στην ειδική αγωγή;», «Ο ρόλος των ΤΠΕ είναι σημαντικός στην ειδική εκπαίδευση και στην τέχνη;», « Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι απαραίτητος στη χρήση της τέχνης και της τεχνολογίας;». Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε σε αυτή τη διατριβή ήταν σε ένα πρώτο στάδιο , αναζήτηση σε μηχανές αναζήτησης και ηλεκτρονικών βιβλιοθηκών ,καθώς διέμενα στο Μόναχο της Γερμανίας και δεν υπήρχε άμεση επαφή και πρόσβαση σε ελληνικές βιβλιοθήκες που συσχετιζόνταν με το θέμα της έρευνας. Κύριες μηχανές αναζήτησης που χρησιμοποιήθηκαν , ήταν: “Scopus” , “Research Gate”, “Science Direct” και άλλες με λέξεις κλειδιά «Special Education», ICT», «Art» ,καθώς και ένας συνδυασμός τους. Ο συνολικός αριθμός πηγών σε μία αρχική αναζήτηση ήταν 50.Ο συνολικός αριθμός βιβλίων ήταν 18 και άρθρων 32. Έπειτα από πιο συστηματικό έλεγχο, ο αριθμός των πηγών διαμορφώθηκε στα 16 βιβλία και στα 28 άρθρα, εκ των οποίων 17 ελληνικά και 11 ξένα. Τα άρθρα που αποκλείστηκαν δε συμπεριλάμβαναν πληροφορίες συνδυαστικές για τους κύριους άξονες του θέματος «Τέχνες» , «ΤΠΕ», και «Ειδική Αγωγή».

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΕΙΔΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ

Σε διεθνή αλλά και ελληνικό επίπεδο βιβλιογραφίας έχουν γίνει πολλές προσπάθειες διατύπωσης ορισμών της έννοιας Ειδική Αγωγή. Δεν είναι όμως τόσο υλοποιήσιμο, καθώς δεν αφορούν μόνο την θεωρητική προσέγγιση του επιστήμονα αλλά εξετάζεται περισσότερο με τις γενικότερες αντιλήψεις της κοινωνίας τόσο σε επίπεδο οικονομικό όσο και κοινωνικο-πολιτικό παρά από τις ίδιες τις ιδιαιτερότητες που χαρακτηρίζουν τα παιδιά. (Ζώνιου Σιδέρη, 1998,68-69).

Η Ειδική Αγωγή λοιπόν είναι δύσκολο να οριστεί γιατί έχει πολλές πλευρές. Αφενός, θεωρείται από κάποιους ένα νομοθετικά κατευθυνόμενο εγχείρημα που αφορά τυπικές νομικές διαδικασίες κυρίως για να είναι ενήμεροι οι γονείς για το δικαίωμα συμμετοχής τους στα εκπαιδευτικά προγράμματα των παιδιών τους. Αφετέρου, η κοινωνικο-πολιτική πλευρά αφορά την Ειδική Αγωγή ως το κίνημα πολιτικών δικαιωμάτων των ατόμων με αναπηρίες απέναντι στην κοινωνία. Στην ουσία όμως η Ειδική Αγωγή είναι η παρέμβαση βασισμένη στη διδασκαλία των παιδιών με αναπηρίες. (Heward, 2011:15,18)

Παιδιά με ειδικές δυσκολίες χαρακτηρίζονται, εκείνα των οποίων τα σωματικά χαρακτηριστικά ή οι μαθησιακές ικανότητες δεν ταιριάζουν με το μέσο όρο των μαθητών ούτε προς τα πάνω ούτε προς τα κάτω με αποτέλεσμα να χρειάζονται εξατομικευμένο πρόγραμμα από ειδικούς παιδαγωγούς. Τώρα όσον αφορά την ειδική αγωγή αφορά την παρέμβαση σε αυτά τα παιδιά όσον αφορά την πρόληψη, την αποκατάσταση και την αντιστάθμιση. Η ειδική αγωγή δηλαδή είναι εξατομικευμένη διδασκαλία για παιδιά με αναπηρίες με ειδικές διδακτικές μεθόδους και οδηγό της τις ατομικές μετρήσεις επίδοσης του κάθε μαθητή. (Heward, 2011:30,31)

Η πρώτη που εξήγησε τον ορισμό της ειδικής αγωγής, ήταν το 1939 η Ρόζα Ιμβριώτη, η οποία έχει στόχο να φροντίσει τη μόρφωση και απευθύνεται σε όλα τα παιδιά, που εξαιτίας κοινωνικών και ατομικών λόγων δημιουργούνται εμπόδια στο να αναπτυχθούν ομαλά σωματικά και ψυχικά.

Η ειδική αγωγή και εκπ/ση απευθύνεται σε βρέφη, παιδιά προσχολικής ηλικίας, μαθητές πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές δυσκολίες, και σε ορισμένες περιπτώσεις σε άτομα με αναπηρία ή και ειδικές εκπαιδευτικές δυσκολίες, και σε ορισμένες περιπτώσεις σε άτομα με αναπηρία ηλικίας έως 21 ετών. (στο:Smith & Tyler, 2019:83)

Σε μεγάλο βαθμό επηρεάζει, ο τρόπος που θα ορισθεί η αναπηρία, καθώς αυτόματα επηρεάζει και τον τρόπο με τον οποίο θα αντιμετωπιστεί. Ορισμένες φορές, η κοινωνία έχει ως στόχο να περιορίσει τα άτομα με αναπηρία ή δυσκολία (π.χ., ιδρυματοποίηση), άλλοτε έχει ως στόχο την ιατρική τους αποκατάσταση και άλλες φορές την κοινωνική ένταξη και ενσωμάτωσή τους. Από τον τρόπο με τον οποίο η κοινωνία θα αντιληφθεί και θα αντιμετωπίσει κάθε φορά την αναπηρία, θα επηρεάσει και άμεσα τις πολιτικές και τα μέτρα για τα άτομα με ειδικές δυσκολίες και τις οικογένειες τους. («Νέες Τεχνολογίες και Αναπηρία. Εξίσωση των ευκαιριών ή νέες μορφές αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία», 2014:96) Έτσι γίνεται κατανοητό, πόσο μεγάλο ρόλο παίζει η στάση της κοινωνίας σε θέμα αντιμετώπισης.

1.2 ΠΑΙΔΙΑ ΜΕ ΕΙΔΙΚΕΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ

Τα παιδιά με ειδικές ανάγκες έχουν μαθησιακές ή συμπεριφορικές δυσκολίες, σωματικές αναπηρίες ή αισθητηριακές διαταραχές. Επίσης, στα παιδιά με ειδικές δυσκολίες εντάσσονται παιδιά που είναι χαρισματικά σε νοητικό επίπεδο ή έχουν κάποιο άλλο ειδικό ταλέντο, που τα κάνει να ξεχωρίζουν. Κάποια παιδιά με ειδικές δυσκολίες, έχουν αρκετές ομοιότητες σε διάφορα χαρακτηριστικά, όπως συγκεκριμένα σωματικά γνωρίσματα, αλλά και στον τρόπο μάθησης και συμπεριφοράς. Αυτά τα χαρακτηριστικά αφορούν τις διανοητικές αναπηρίες (νοητική καθυστέρηση), τις μαθησιακές, συναισθηματικές ή συμπεριφορικές δυσκολίες – διαταραχές, τον αυτισμό, τις διαταραχές που παρατηρούνται στην ομιλία, στο λόγο, στην ακοή και στην όραση, τις σωματικές αναπηρίες ή άλλα προβλήματα υγείας, την τραυματική εγκεφαλική βλάβη, άλλες πολλαπλές αναπηρίες, τη χαρισματικότητα και τα ταλέντα. Όλα τα παραπάνω αποτελούν ομάδες διαφορετικών δυνατοτήτων: (Heward, 2011:7,8)

1.2.1 ΝΟΗΤΙΚΗ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΣΗ

Η νοητική καθυστέρηση ορίζεται από την IDEA, ως μια «γενική νοητική λειτουργία η οποία διαφέρει σημαντικά, και κυρίως ελλειματικά του μέσου όρου, συμβιώνει με ελλείματα στην προσαρμοστική συμπεριφορά και παρουσιάζεται την ώρα της περιόδου ανάπτυξης, με αρνητικές κυρίως επιδράσεις στην εκπαιδευτική διαδικασία και επίδοση του παιδιού.» Η Αμερικανική Εταιρεία Νοητικής και Αναπτυξιακής Καθυστέρησης πρότεινε το 2002 έναν άλλο ορισμό για τη νοητική καθυστέρηση, θέλοντας να υποδηλώσει μια αποστασιοποίηση από την έννοια της νοητικής υστέρησης ως εγγενούς χαρακτηριστικού ή μόνιμης κατάστασης και να στραφεί ως προς το να περιγράψει την παρούσα λειτουργικότητα του ατόμου και της περιβαλλοντικής στήριξης που έχει ανάγκη για να βελτιωθεί αυτή. Οι αλλαγές στην ορολογία της νοητικής καθυστέρησης οφείλονται στην τάση που έχουν οι επαγγελματίες να αναφέρουν τα άτομα με νοητική υστέρηση με τρόπο που εκφράζει αξιοπρέπεια και σεβασμό (Heward, 2011:129)

Σύμφωνα με το DSM-IV ,τρία είναι τα κύρια κριτήρια που πρέπει να πληρεί ένα άτομο για να τεθεί η διάγνωση της νοητικής υστέρησης:

- Αρχικά θα πρέπει τα επίπεδα της νοητικής λειτουργίας του να μην είναι πιο χαμηλά από το Μ.Ο., δηλαδή ο Δείκτης νοημοσύνης του να κυμαίνεται λιγότερο ή περίπου ίσα με το 70. Πρέπει συγχρόνως, να παρατηρείται συνύπαρξη ελλειμάτων ή να εμφανίζονται εκπτώσεις της τρέχουσας προσαρμοστικής λειτουργίας (δηλαδή στο πόσο αποτελεσματικά μπορεί να ανταπεξέλθει το άτομο στις σταθερές, που βάση της ηλικίας του αναμένονται από την πολιτισμική του ομάδα). Τα παραπάνω ελλείματα θα πρέπει να είναι δυνατόν να εντοπιστούν σε τουλάχιστον δύο από τους παρακάτω τομείς: της αυτοεξυπηρέτησης, στον τομέα της επικοινωνίας, της διαβίωσης στο σπίτι, στις κοινωνικές/διαπροσωπικές δεξιότητες στο περιβάλλον της εργασίας,, στη χρήση των κοινοτικών πηγών, στην αυτονομία, στις λειτουργικές σχολικές δεξιότητες, στην υγεία ,στον ελεύθερο χρόνο και στην ασφάλεια. Τρίτον, η απαρχή των δυσκολιών πρέπει να τοποθετείται νωρίτερα από τα 18 έτη. (Κάκουρος & Μανιαδάκη,2006:291).

Παιδιά με νοητική υστέρηση, στα πλαίσια των εκπαιδευτικών του υποχρεώσεων ως μαθητές, αντιμετωπίζουν μεγάλη δυσκολία στο να αποθηκεύσουν πληροφορίες στη

βραχύχρονη μνήμη, δε συνηθίζουν να κάνουν χρήση μεταγνωστικών στρατηγικών όπως αυτές της επανάληψης ή της οργάνωσης πληροφοριών, έχουν πιο αργό ρυθμό μάθησης, εμφανίζουν δυσκολία στον εντοπισμό και την εστίαση των σχετικών γνωρισμάτων ενός μαθησιακού έργου και στη διατήρηση νεοαποκτηθέντων γνώσεων και τέλος εμφανίζουν σημαντικά ελλείμματα στην προσαρμοστική συμπεριφορά. Ωστόσο, τα παιδιά με νοητική υστέρηση έχουν αρκετές θετικές πλευρές και δυνάμεις. Για παράδειγμα, το πείσμα που τα χαρακτηρίζει και η περιέργεια που τους διακατέχει για μάθηση, είναι ορισμένα από αυτά. Επίσης, είναι φιλικοί με τους άλλους και συνάπτουν καλές σχέσεις, ασκώντας θετική επίδραση στα άτομα που τα περιβάλλουν. (Heward, 2011:130,131)

1.2.2 ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

Ο ομοσπονδιακός ορισμός της ειδικής μαθησιακής δυσκολίας είναι ο εξής: Ορίζεται ως μία διαταραχή η οποία βρίσκεται σε μία ή περισσότερες κύριες ψυχολογικές διαδικασίες που σχετίζονται με την κατανόηση ή τη χρήση της προφορικής ή γραπτής γλώσσας, η οποία μπορεί να φανερωθεί με τη μορφή της ατελούς ικανότητας ακρόασης, ομιλίας, σκέψης, γραφής, ανάγνωσης, ορθογραφίας ή επιτέλεσης μαθηματικών υπολογισμών. Σύμφωνα με την Εθνική Μεικτή Επιτροπή σχετικά με τις Μαθησιακές Δυσκολίες, τις ορίζει ως μία ομάδα διαταραχών ετερογενούς χαρακτήρα, που παρουσιάζεται με πολύ σημαντικές δυσκολίες στην προσπάθεια του ατόμου να καταστήσει και να κάνει χρήση διαφόρων ικανοτήτων όπως της ακρόασης, της ομιλίας, της γραφής, της ανάγνωσης, της λογικής ή των μαθηματικών. Οι παραπάνω διαταραχές χαρακτηρίζονται ως εγγενείς στο άτομο και υποστηρίζεται ότι προέρχονται από τη μη σωστή λειτουργία του νευρικού συστήματος. Με βάση τον παραπάνω ορισμό, γίνεται αποδεκτό ότι παιδιά που έχουν κάποιες μαθησιακές δυσκολίες συγκροτούν μία ανομοιογενή ομάδα στην οποία μπορούν να ενταχτούν παιδιά και με ΔΕΠ-Υ, ή με δυσλεξία ή με ελάχιστη εγκεφαλική δυσλειτουργία. (Heward, 2011:186-187; Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006:265-266)

Ένα από τα πιο συχνά χαρακτηριστικά των παιδιών με μαθησιακές δυσκολίες είναι η αδυναμία που παρουσιάζουν στην ανάγνωση. Ακόμη, η συχνή εμφάνιση ελλείψεων στο γραπτό λόγο, η υποεπίδοση στα μαθηματικά, η υπερκινητικότητα, οι φτωχικές κοινωνικές δεξιότητες, αδυναμία συγκέντρωσης και προσοχής, συμπεριφορικά προβλήματα και η χαμηλή αυτοεκτίμηση είναι κύρια γνωρίσματα παιδιών που

υποφέρουν από μαθησιακές αδυναμίες και δυσκολίες. Παρόλο τις ελλείψεις που παρουσιάζουν τα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες σίγουρα διαθέτουν και θετικά γνωρίσματα που οφείλουν οι εκπαιδευτικοί να τα αναδείξουν. (Heward, 2011:187)

1.2.3 ΣΥΝΑΙΣΘΗΜΑΤΙΚΕΣ Ή ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΙΚΕΣ ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ

Θα ήταν αρκετά δύσκολο, εάν λέγαμε ότι υπάρχει ένας και μοναδικός ορισμός καθώς υπάρχουν αρκετοί ευρέως χρησιμοποιημένοι ορισμοί σχετικά με τις συναισθηματικές και συμπεριφορικές διαταραχές. Σε πολλούς ορισμούς απαιτείται η συμπεριφορά του παιδιού να είναι διαφορετική σαφώς (υπερβολικά) και χρονικά (στο πέρασμα του χρόνου) απ' τις ισχύουσες πολιτισμικές ή κοινωνικές νόρμες. Ένας ορισμός που προτάθηκε από το Συμβούλιο των Παιδιών με Συμπεριφορικές Διαταραχές ήταν οι συναισθηματικές ή συμπεριφορικές διαταραχές ως αναπηρία χαρακτηρίζονται από συναισθηματικές ή συμπεριφορικές αντιδράσεις στη σχολική διαδικασία που είναι αρκετά διαφοροποιημένες τόσο ως προς την ηλικία, τον πολιτισμό ή τις εθνικές νόρμες που δεν επιδρούν προς όφελος της εκπαιδευτικής διαδικασίας και των επιδόσεων των παιδιών. (Heward, 2011:247)

Τα παιδιά με συμπεριφορικές διαταραχές παρουσιάζουν μαθησιακές δυσκολίες και γλωσσική καθυστέρηση έχουν δηλαδή υπολειπόμενες ακαδημαϊκές επιδόσεις ένα ή περισσότερα έτη του επιπέδου της τάξης τους. Ακόμη, εκδηλώνουν συχνά αντικοινωνική συμπεριφορά, δυσκολεύονται να διατηρήσουν διαπροσωπικές σχέσεις. (Heward, 2011:247)

1.2.4 ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΑΥΤΙΣΤΙΚΟΥ ΦΑΣΜΑΤΟΣ

Οι ΔΑΦ, δηλαδή οι διαταραχές αυτιστικού φάσματος αποτελούνται από πέντε αναπτυξιακές διαταραχές της ηλικίας του παιδιού.

Στην Αυτιστική διαταραχή, υπάρχουν τρία χαρακτηριστικά γνωρίσματα . Αρχικά η φτωχή κοινωνική αλληλεπίδραση, έπειτα η μειωμένη ή ανύπαρκτη προσπάθεια επικοινωνίας και τέλος τα ελάχιστα, επαναληπτικά στερεότυπα πρότυπα συμπεριφοράς, ενδιαφερόντων και δραστηριοτήτων. Θεωρείται ότι η έναρξη γίνεται πριν τα τρία έτη. Στο Σύνδρομο Asperger, το οποίο χαρακτηρίζεται από πολλές ελλείψεις σε πολλούς απ'

τους κοινωνικούς τομείς, ιδιαίτερα από δυσκολία στην κατανόηση του πώς να αλληλοεπιδρά σαν κοινωνικό ον. Σπάνιο είναι το φαινόμενο εμφάνισης γλωσσικής καθυστέρησης και η νοημοσύνη αυτών των ατόμων κυμαίνεται από τη μέση ή άνω του μέσου όρου νοημοσύνης.

Στο Σύνδρομο Rett, η οποία είναι μία νευρολογική διαταραχή που ξεκινά μεταξύ των 5 και 30 μηνών ζωής, χαρακτηρίζεται από αργή ανάπτυξη κεφαλής, στερεοτυπικές κινήσεις των χεριών, σταδιακή έναρξη αστάθειας και περίεργο βηματισμό καθώς και σοβαρά ελλείμματα στις γλωσσικές και γνωστικές ικανότητες.

Στη Παιδική αυτοδιοργανωτική διαταραχή, η οποία έχει κοινά χαρακτηριστικά με τον αυτισμό, αλλά δεν εκδηλώνεται νωρίτερα από τα δύο έτη και συχνά δεν εμφανίζεται μέχρι το παιδί να φτάσει ή να ξεπεράσει την ηλικία των δέκα ετών.

Στη Διάχυτη αναπτυξιακή διαταραχή, η οποία είναι η διάγνωση που δίνεται σε παιδιά τα οποία ικανοποιούν κάποια, χωρίς να είναι απαραίτητο να πληρεί όλα τα κριτήρια του αυτιστικού φάσματος. Χαρακτηρίζεται από σοβαρά ελλείμματα στον τομέα της κοινωνικοποίησης καθώς και αδυναμίες στον τρόπο επικοινωνίας ή έχοντας περιορισμένο αριθμό ενδιαφερόντων. (Heward, 2011:300)

Για να διαγνωστεί ο αυτισμός, με βάση το DSM-IV, απαιτείται να τηρούνται 6 κριτήρια, δύο από τα οποία να σχετίζονται με την κοινωνική αλληλεπίδραση, ένα με την επικοινωνία, ένα με την στερεότυπη συμπεριφορά. Επίσης, δυο κριτήρια ακόμα θα πρέπει να παρατηρούνται σε οποιονδήποτε από τους ήδη αναφερόμενους τομείς. Επιπρόσθετα, η περίοδος εμφάνισης των πρώτων συμπτωμάτων θα πρέπει να έχει γίνει νωρίτερα από τα τρία έτη και η διάγνωση θα πρέπει να έχει αποκλείσει τη πιθανότητα ύπαρξης άλλως διαταραχών, όπως της διαταραχής Rett αλλά και της παιδικής αποδιοργανωτικής διαταραχής. (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006:345)

Η πιο πρόσφατη έκδοση του DSM θεωρείται η 5^η, η οποία είχε δημοσιευτεί το Μάη του 2013 και περιέχει ορισμένες σοβαρές διαφορές στα διαγνωστικά κριτήρια. Τα συμπτώματα που θα πρέπει να εμφανίζονται, είναι δυσκολία στην κοινωνική επικοινωνία και να επαναλαμβάνουν στερεοτυπικές συμπεριφορές και ενδιαφέροντα. Η ηλικία που θα εμφανίζονται τα παραπάνω εστιάζονται κυρίως στην πρώιμη παιδική ηλικία (ως τρία έτη), αλλά η εμφάνιση ορισμένων λειτουργικών προβλημάτων μπορεί να γίνει αργότερα. Ως προς τα αισθητηριακά προβλήματα, στα διαγνωστικά κριτήρια εμπεριέχεται η υπερευαισθησία/ υποευαισθησία στην ομάδα των συμπεριφορών που επαναλαμβάνονται

στερεοτυπικά. Επιπλέον, το πόσο σοβαρά είναι τα συμπτώματα, διακρίνονται με την εκτίμηση της βαρύτητας τους (επίπεδο 1,2,3) που φαίνονται οι διαφορές τους. Ο γενικός όρος πλέον είναι «Διαταραχή Αυτιστικού φάσματος» και όχι Διάχυτες Αναπτυξιακές Διαταραχές. Τέλος, αν σε ορισμένα άτομα εκδηλωθούν συμπτώματα κοινωνικής επικοινωνίας αλλά όχι συμπεριφορές που επαναλαμβάνονται στερεοτυπικά θα λάβουν διάγνωση «Διαταραχή κοινωνικής επικοινωνίας». Αυτό είναι ένα αμφιλεγόμενο σημείο, που πιθανόν να απασχολήσει στο μέλλον τα άτομα με τέτοια διάγνωση . (American Psychiatric Association, 2013).

Πολλά παιδιά με ΔΑΦ εμφανίζουν συγκεκριμένα γνωστικά και μαθησιακά χαρακτηριστικά, όπως υπερεπιλεκτικότητα, ψυχαναγκαστική εστίαση και προσοχή σε ένα συγκεκριμένο αντικείμενο ή δραστηριότητας για μεγάλη χρονική περίοδο, υψηλή ικανότητα αποστήθισης συγκεκριμένων δεδομένων και ανομοιογενή ανάπτυξη δεξιοτήτων. (Heward, 2011:301)

1.2.5 ΔΙΑΤΑΡΑΧΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Η διαταραχή της επικοινωνίας ορίζεται ως μία διαταραχή της εκφραστικής ικανότητας, της αποστολής, στο να επεξεργάζεται και να κατανοεί έννοιες , λεκτικών ή και μη , καθώς και γραφικών συστημάτων με σύμβολα. Υπάρχουν τρία βασικά είδη διαταραχών του λόγου. Αρχικά, είναι οι διαταραχές της άρθρωσης (παρατηρούνται αδυναμίες κατά τη διάρκεια παραγωγής ήχων). Στη συνέχεια, είναι οι διαταραχές της ροής (παρατηρούνται ελλείψεις στη ροή ή στον ρυθμό που έχει ο λόγος), και τέλος οι διαταραχές της φωνής (δυσκολίες ως προς την ποιότητα της φωνής ή τον τρόπο χρήσης της). (Heward, 2011:350)

Στο εγχειρίδιο διάγνωσης DSM-IV, οι διαγνωστικές υποομάδες της διαταραχής της γλωσσικής έκφρασης, , η μικτή διαταραχή γλωσσικής έκφρασης ,η αντίληψη της φωνολογικής διαταραχής και ο τραυλισμός, συμπεριλαμβάνονται στις διαταραχές επικοινωνίας. (Κάκουρος & Μανιαδάκη,2006:253)

Υπάρχουν τέσσερα βασικά είδη λαθών φωνημάτων: παραποιήσεις, αντικαταστάσεις, παραλείψεις και προσθέσεις. Ένα παιδί με διαταραχή της άρθρωσης δεν μπορεί να παράγει φυσικά ένα δεδομένο ήχο, ένα παιδί με φωνολογική διαταραχή μπορεί να

παράγει ένα δεδομένο ήχο αλλά να το επιτυγχάνει περιστασιακά και μία διαταραχή της φωνής χαρακτηρίζεται από μη φυσιολογική ποιότητα, τόνο, ένταση, αντήχηση και διάρκεια για την ηλικία και το φύλο του ομιλητή. (Heward, 2011:350)

1.2.6 ΚΩΦΩΣΗ ΚΑΙ ΒΑΡΗΚΟΙΑ

Η βαρηκοΐα αφορά σε ένα συνεχές από ήπια έως πολύ βαριά και οι περισσότεροι εξειδικευμένοι παιδαγωγοί διακρίνουν τα κωφά από τα βαρήκοα παιδιά. Ένα παιδί το οποίο είναι κωφό, αδυνατεί να κατανοήσει μόνο με τα αυτιά του την ομιλία. Ένα παιδί με βαρηκοΐα μπορεί να κάνει χρήση της ακοής, έτσι ώστε να κατανοήσει την ομιλία, συνήθως χρησιμοποιώντας ένα ακουστικό βαρηκοΐας. (Heward, 2011:400)

Τα παιδιά με κώφωση βρίσκονται σε ιδιαίτερα δύσκολη θέση στο να κατακτήσουν δεξιότητες εγγραμματοσμού της αγγλικής γλώσσας, ειδικά της ανάγνωσης και της γραφής. Όσον αφορά, τα βαρήκοα παιδιά, η ομιλία τους είναι δύσκολη να κατανοηθεί ,καθώς γίνονται συχνά παραλείψεις φωνημάτων, τα οποία δεν έχουν την ικανότητα να τα ακούσουν. Συχνά, τα παιδιά αυτά μιλάνε δυνατά και άλλες φορές αρκετά σιγά, κάποιες άλλες με αφύσικα ψηλό τόνο, χωρίς να διακυμαίνουν τον τόνο της φωνής τους και χωρίς να μιλάνε με κατάλληλο ρυθμό . (Heward, 2011:400)

1.2.7 ΤΥΦΛΩΣΗ ΚΑΙ ΜΕΡΙΚΗ ΟΡΑΣΗ

Ένας ορισμός εκπαιδευτικού χαρακτήρα διαχωρίζει τους μαθητές με διαταραχές στην όραση, με βάση το βαθμό χρήσης της όρασης τους και των ακουστικών οπτικών μέσων με στόχο τη μάθηση. Ένας μαθητής που έχει ολική τύφλωση δεν μπορεί να προσλάβει χρήσιμες πληροφορίες με τη βοήθεια της όρασης και έτσι θα πρέπει να κάνει χρήση της αφής, της ακοής και άλλων μη οπτικών αισθήσεων για να μάθει.

Ένα λειτουργικά τυφλό παιδί, θα έχει σε μεγάλο βαθμό περιορισμένη όραση. Αυτό έχει ως επακόλουθο ο πρωταρχικός τρόπος μάθησης αυτού του παιδιού να γίνεται με τη βοήθεια των αισθήσεων, της ακοής και της αφής καθώς και κάνοντας χρήση της υπολειπόμενης όρασης του με στόχο τη συμπλήρωση των πληροφοριών που λαμβάνει απ' τις άλλες αισθήσεις. (Heward, 2011:447)

Συχνά εμφανίζονται καθυστερήσεις ή ελλείματα στον τομέα της κινητικής ανάπτυξης, εξαιτίας διαφόρων διαταραχών της όρασης. Λόγω αυτών των διαταραχών που αντιμετωπίζουν κάποιοι μαθητές στην όραση, περιθωριοποιούνται και απομονώνονται κοινωνικά, καθώς συναντάνε πολλά εμπόδια στην προσπάθειά τους να αλληλεπιδράσουν, εξαιτίας των ελάχιστων κοινών εμπειριών που έχουν με τους συνομηλίκους τους και της δυσκολίας τους να γίνει αντιληπτή και να χρησιμοποιηθεί η βλεμματική επαφή, οι εκφράσεις του προσώπου και οι χειρονομίες στη διάρκεια κάποιας συζήτησης ή στερεοτυπικών συμπεριφορών. (Heward, 2011:448)

1.2.8 ΣΩΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ, ΧΡΟΝΙΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΥΓΕΙΑΣ ΚΑΙ ΔΕΠΥ

Τα παιδιά με σωματικές δυσκολίες και χρόνια προβλήματα υγείας δικαιούνται ειδική εκπαίδευση λόγω υπαγωγής σε δύο κατηγορίες της IDEA. Στην πρώτη κατηγορία υπάγονται οι ορθοπεδικές δυσκολίες και στη δεύτερη άλλα προβλήματα υγείας. Τα ορθοπεδικά προβλήματα αφορούν στο σκελετικό σύστημα, ένα νευροκινητικό πρόβλημα αφορά στο νευρικό σύστημα. Και τα δύο συνήθως περιγράφονται σε σχέση με τα μέρη του σώματος που επηρεάζονται. (Heward, 2011:510)

Για να διαγνωστεί το άτομο με διαταραχή ελλειμματικής προσοχής/ υπερκινητικότητα (ΔΕΠ-Υ), ένα παιδί πρέπει να εμφανίζει τουλάχιστον αριθμό μεγαλύτερο ή ίσο από τα έξι συμπτώματα διάσπασης προσοχής ή υπερκινητικότητας/ παρορμητικότητας που θα διαρκεί περισσότερο ή ίσο από 6 μήνες. Τα παιδιά με ΔΕΠ-Υ έχουν δικαίωμα για ειδική εκπαίδευση λόγω υπαγωγής στην κατηγορία αναπηρίας των άλλων προβλημάτων υγείας, αν εμφανίζουν υψηλή εγρήγορση σε περιβαλλοντικά ερεθίσματα που οδηγεί σε μειωμένη εγρήγορση στο εκπαιδευτικό περιβάλλον, με αποτέλεσμα να επηρεάζεται αρνητικά η ακαδημαϊκή τους επίδοση. (Heward, 2011:511)

Οι αδυναμίες των παιδιών που έχουν διαγνωστεί με ΔΕΠΥ δεν στέκονται μόνο στα πρωτογενή συμπτώματα όπως αυτά είναι η απροσεξία – η παρορμητικότητα – η υπερκινητικότητα. Αναμενόμενο επακόλουθο για αυτά τα παιδιά είναι η παρουσίαση διαφόρων προβλημάτων συμπεριφοράς, αναπτυξιακών δυσκολιών, διαταραχών στις γνωστικές λειτουργίες και στο συναισθηματικό τομέα ανάπτυξης αλλά ακόμα και να εμφανιστούν μαθησιακές δυσκολίες. (Κάκουρος & Μανιαδάκη, 2006:101)

Πολλοί παράγοντες πρέπει να συνεκτιμώνται όταν απαιτείται να εκτιμηθούν και να αξιολογηθούν οι επιδράσεις μίας σωματικής δυσκολίας ή προβλήματος υγείας στην ανάπτυξη και τη συμπεριφορά ενός παιδιού. Δυο ιδιαίτερα σημαντικές μεταβλητές είναι η ηλικία στην οποία εμφανίζεται και κατά πόσο είναι εμφανής η διαταραχή. (Heward, 2011:512)

1.2.9 ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ ΜΕ ΧΑΜΗΛΗ ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΕΜΦΑΝΙΣΗΣ: ΣΟΒΑΡΕΣ/ΠΟΛΛΑΠΛΕΣ ΑΝΑΠΗΡΙΕΣ, ΚΩΦΩΣΗ – ΤΥΦΛΩΣΗ ΚΑΙ ΤΡΑΥΜΑΤΙΚΗ ΕΓΚΕΦΑΛΙΚΗ ΒΛΑΒΗ

Η TASH ορίζει ότι τα άτομα με σοβαρές αναπηρίες είναι τα άτομα «τα οποία χρειάζονται διαρκή υποστήριξη σε παραπάνω από μία σημαντικές δραστηριότητες της ζωής, προκειμένου να μπορούν να λάβουν συμμετοχή και να γευτούν μια παρόμοια ποιότητα ζωής, όπως αυτή που γεύονται όλοι οι πολίτες. Οι μαθητές με σοβαρές αναπηρίες παρουσιάζουν συχνά πολλαπλές αναπηρίες, συμπεριλαμβανομένων σωματικών αναπηριών και προβλημάτων υγείας. Οι μαθητές με τύφλωση-κώφωση δεν μπορούν να ενταχθούν σε ειδικά εκπαιδευτικά προγράμματα σχεδιασμένα μόνο για μαθητές με

προβλήματα ακοής ή όρασης. Παρότι η μεγάλη πλειονότητα των τυφλόκωφων παιδιών έχουν κάποιο επίπεδο λειτουργικής ακοής ή/και όρασης, σίγουρα το διπλό πρόβλημα εμποδίζει σοβαρά τη μάθηση. (Heward, 2011:566)

Τα παιδιά με σοβαρές αναπηρίες μπορεί να εμφανίζουν κάποιες ή όλες τις ακόλουθες συμπεριφορές ή αδυναμίες σε ορισμένες δεξιότητες.. Για παράδειγμα, ορισμένα μπορεί να εμφανίζουν πιο αργό ρυθμό στην εκμάθηση νέων δεξιοτήτων, να δυσκολεύονται να γενικεύσουν και να διατηρήσουν νεοαποκτηθείσες δεξιότητες, σημαντικές αδυναμίες στις δεξιότητες επικοινωνίας, εκπτώσεις στη σωματική και κινητική ανάπτυξη, ελλείμματα σε δεξιότητες αυτοεξυπηρέτησης, σπάνια επικοινωνιακή συμπεριφορά και αλληλεπίδραση και συχνή ακατάλληλη συμπεριφορά. Παρά τις έντονες δυσκολίες τους, οι μαθητές με σοβαρές αναπηρίες συχνά εμφανίζουν πολλά θετικά χαρακτηριστικά, όπως ζεστασιά, χιούμορ, κοινωνικότητα και επιμονή. (Heward, 2011:566)

1.2.10 ΧΑΡΙΣΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΤΑΛΕΝΤΟ

Τα χαρισματικά και ταλαντούχα παιδιά παρουσιάζονται να είναι ικανά και να επιτυγχάνουν υψηλές επιδόσεις ως προς τη νόηση, τη δημιουργικότητα, τις τέχνες, την ηγετική ικανότητα ή συγκεκριμένους ακαδημαϊκούς τομείς και απαιτούνται υπηρεσίες και ενέργειες που δε διασφαλίζει συνήθως το σχολείο ,έτσι ώστε να παρέχει την πλήρη ανάπτυξη αυτών των ικανοτήτων. (Heward, 2011:624)

Τα χαρισματικά και ταλαντούχα παιδιά έχουν ορισμένα μαθησιακά και νοητικά χαρακτηριστικά και εμφανίζουν κάποιες ιδιαίτερες ικανότητες σε διάφορους τομείς. Αρχικά, μαθαίνουν πολύ γρήγορα, συγκρατούν και χρησιμοποιούν μεγάλες ποσότητες πληροφοριών. Επίσης, έχουν τη δυνατότητα να συσχετίζουν ιδέες μεταξύ τους, να έχουν ορθή κρίση και να αντιλαμβάνονται τον τρόπο λειτουργίας μεγάλων συστημάτων γνώσης που από ένα τυπικά αναπτυσσόμενο άτομο θα ήταν αρκετά δύσκολο να γίνει κατανοητό. Τέλος, είναι αρκετά επιδέξιοι στο να μαθαίνουν και να χειρίζονται αφηρημένα συμβολικά συστήματα. (Heward, 2011:624)

1.3 ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΑΝΑΔΡΟΜΗ

Αν και πολλοί θεωρούν ότι η ειδική αγωγή ξεκίνησε στις Ηνωμένες πολιτείες το 1975 με την ψήφιση του νόμου IDEA, η ειδική αγωγή ξεκίνησε στην πραγματικότητα πριν από 200 χρόνια με ένα εκπληκτικό περιστατικό στη Νότια Γαλλία. Το 1799 κάποιος αγρότης στη νότια Γαλλία βρήκαν ένα αγόρι μέσα στο δάσος και έφεραν αυτό το «άγριο αγόρι» σε έναν γιατρό στο Παρίσι. Το παιδί ονομάστηκε Victor. Ο Jean-Marc-Gaspard Itard, ο γιατρός ο οποίος σήμερα χαρακτηρίζεται «πατέρας της ειδικής αγωγής», χρησιμοποίησε πολλές από τις αρχές και διαδικασίες της άμεσης διδασκαλίας που εφαρμόζονται σήμερα προκειμένου να εκπαιδεύσει το αγόρι, το οποίο κατά πάσα πιθανότητα είχε νοητική υστέρηση ή νοητική αναπηρία. (Smith & Tyler, 2019:82,83)

Στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, ο Edouard Sequin, ένας από τους μαθητές του Itard, έφθασε στις Ηνωμένες Πολιτείες και ξεκίνησε προσπάθειες στη χώρα αυτή για να εκπαιδεύσει μαθητές με δυσκολίες ή αναπηρίες. Στην Ιταλία, η Maria Montessori ήταν η πρώτη που εργάστηκε με παιδιά με νοητικές αναπηρίες. Στο μεταξύ, ο Thomas Hopkins Gallaudet έθεσε τα θεμέλια της εκπαίδευσης των κωφών, ενώ ο Samuel Gridley Howe ίδρυσε το Άσυλο Κωφών Νέας Αγγλίας, το οποίο αργότερα ονομάστηκε Ινστιτούτο Perkins. Η Elizabeth Farell ξεκίνησε μαθήματα στο δημόσιο σχολείο για μαθητές με αναπηρίες το 1898. (Smith & Tyler, 2019:83)

Όσον αφορά την μελέτη των μαθησιακών δυσκολιών είχε ξεκινήσει πολύ πριν από τις 6 Απριλίου του 1963, όταν ο καθηγητής Sam Kirk και άλλοι εισήγαγαν τον όρο μαθησιακές δυσκολίες στο εμβληματικό συνέδριο γονέων και επαγγελματιών στο Σικάγο (Hammill, 1990, Wiederholt, 1974). Όσον αφορά τη ΔΕΠ-Υ (διαταραχή ελλειμματικής προσοχής –υπερκινητικότητας), ο Δρ George Still, ένας Βρετανός γιατρός, θεωρείται εν γένει ο πρώτος που κατέγραψε με ένα δημοσιευμένο του άρθρο το 1902 επίσημα τα χαρακτηριστικά τα οποία συνδέουμε σήμερα με την ΔΕΠ-Υ (Barkley, 2006 Gephart, 2003). Τέλος, όσον αφορά τις διαταραχές αυτιστικού φάσματος (ΔΑΦ), ο πρώτος που περιέγραψε τις ΔΑΦ ήταν ο ψυχίατρος Leo Kanner από το Πανεπιστήμιο Johns Hopkins, ο οποίος δημοσίευσε το 1943 το εμβληματικό του άρθρο «Autistic Disturbances of Affective Contact». Μετά το 1975 η ειδική αγωγή και εκπαίδευση εξελίχθηκε περαιτέρω και ο ρόλος των λογοπαθολόγων άλλαξε. Πλέον ήταν

περισσότεροι οι μαθητές με σύνθετα προβλήματα ομιλίας και λόγου οι οποίοι φοιτούσαν στα δημόσια σχολεία. (στο: Smith & Tyler, 2019:261,335,407,793).

Κατά τον 19^ο αιώνα και μετά παρουσιάζονται αρκετές αλλαγές στην ενιαία εκπαίδευση αλλά δεν σημειώνεται ανάπτυξη στον τομέα της Ειδικής αγωγής παρά μόνο κάποιες προσπάθειες ίδρυσης ειδικών σχολείων, σχολείων κωφών και τυφλών, αλλά δεν ήταν οργανωμένες. Τον 20^ο αιώνα ξεκινούν οι αλλαγές για την ειδική εκπαίδευση στην Ελλάδα λόγω κυρίως της ένταξης της Ελλάδας στην Ευρωπαϊκή Ένωση με μία κοινή νομοθεσία για την εκπαιδευτική πολιτική. (Αργυριάδης,2017:27,29).

1.4 Η ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΣΗΜΕΡΑ

Έπειτα από αιώνες παραμέλησης, αποκλεισμού, αποσπασματικής θεραπευτικής αντιμετώπισης και περιορισμών στο να συμμετέχουν στο σχολικό περιβάλλον και την κοινότητα, οι άνθρωποι με κάποιας μορφής αναπηρία ή και ειδικών εκπαιδευτικών δυσκολιών – αναγκών, βρίσκουν πλέον τη θέση τους δίπλα στους συμμαθητές τους, τους συνεργάτες, τους συναδέλφους και τους φίλους τους από τη γειτονιά. Οι ενήλικες με αναπηρία αντιμετωπίζουν σήμερα λιγότερα φυσικά και κοινωνικά εμπόδια, έχουν επομένως μεγαλύτερες πιθανότητες να έχουν επιτυχημένη σταδιοδρομία, ενώ έχουν περισσότερες επιλογές δραστηριοτήτων αναψυχής και μεγαλύτερες δυνατότητες ανεξάρτητης διαβίωσης. Οι μαθητές με αναπηρία σήμερα έχουν πρόσβαση σε ένα φάσμα υπηρεσιών, διδακτικών τεχνικών και αναλυτικών προγραμμάτων, με τα οποία προσφέρεται υποστήριξη σε όλα ανεξαιρέτως τα άτομα προκειμένου να αξιοποιήσουν τις δυνατότητές τους. (Smith & Tyler, 2019:99).

Στα σχολεία όλης της χώρας χρησιμοποιούνται πλέον νέες μέθοδοι αξιολόγησης στο πλαίσιο της προ-παραπομπής, σε συνδυασμό με παρεμβάσεις πολλών βαθμίδων, οι οποίες προσφέρουν μία πρώιμη παρέμβαση στους μαθητές που δυσκολεύονται να μάθουν στην τάξη της γενικής εκπαίδευσης. Στόχος είναι να προληφθεί η σχολική αποτυχία αλλά και να ανιχνευθούν οι μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες, προκειμένου να λάβουν την εντατική διδασκαλία όσο το δυνατόν νωρίτερα. (Smith & Tyler, 2019:400)

Τα νέα ευρήματα σχετικά με την αποτελεσματική διδασκαλία και την πρόμη παρέμβαση είναι ελπιδοφόρα για πολλούς μαθητές οι οποίοι δυσκολεύονται να μάθουν με τον ίδιο ρυθμό όπως οι συμμαθητές τους χωρίς αναπηρία. (Smith & Tyler, 2019:335).

Η ειδική αγωγή σήμερα βασίζεται κυρίως στο ειδικό σχολείο που στόχο έχει την εκπαίδευση παιδιών με αναπηρία. Ωστόσο για να αποφευχθεί η περιθωριοποίηση παιδιών με αναπηρίες, γίνεται η επιλογή κάποιων παιδιών ανάλογα την αναπηρία έτσι ώστε να φοιτήσουν στο γενικό σχολείο. Σε διεθνές επίπεδο το να ενταχθούν τα παιδιά με ειδικές δυσκολίες στη γενική εκπαίδευση έχει σημειώσει σημαντικές αλλαγές και πρόοδο σε αντίθεση με την Ελλάδα που παρουσιάζει στασιμότητα. (Αργυριάδης,2017:28).

Συνεπώς, καταλαβαίνουμε ότι υπάρχει σημαντικό ενδιαφέρον γύρω από το θέμα της ειδικής αγωγής και της ένταξης στην Ελλάδα, όμως τα στάδια βελτίωσης παραμένουν πολλά. Το όραμα για μία ίση εκπαίδευση δεν πρέπει να σκοτεινιάσει αλλά αντιθέτως να μπορέσει να γίνει πραγματικότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2: Η ΤΕΧΝΗ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

2.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΕΧΝΗΣ

Η Τέχνη είναι ένας τρόπος με τον οποίο εκφράζεται το άτομο και τη συναντάει κανείς στην κοινωνία των ανθρώπων απ' την αρχή της ύπαρξης του κόσμου. Θα μπορούσε κανείς να τη χαρακτηρίσει ως πανανθρώπινη γλώσσα δίχως σύνορα και φυλετικές διακρίσεις που ενοποιεί και συνδέει τους ανθρώπους, βοηθώντας τους να επικοινωνήσουν μέσω πνεύματος και ειρήνης. Πολλοί παιδαγωγοί και ψυχολόγοι έχουν επισημάνει την αναγκαιότητα της τέχνης για να αναπτυχθεί και να διαπαιδαγωγηθεί σωστά ο νέος άνθρωπος και για αυτό και διακρίνεται για την παιδευτική της αξία. (Παπανικολάου, 1996:22,23)

Η ισότητα των τεχνών και της εκπαίδευσης και η σημασία της αποδοχής, της αμοιβαιότητας και της αλληλεπίδρασης της σχέσης, αποτελεί ένα γενικό πλαίσιο σχετικά με τις τέχνες και την εκπαίδευση. Η σημαντική θέση που διαδραματίζει η συμμετοχή των τεχνών , υποδηλώνονται από τις «τέχνες στην εκπαίδευση» και από την «εκπαίδευση μέσω των τεχνών» και υποδεικνύουν τη χρήση των τεχνικών τέχνης ως παιδαγωγικό εργαλείο έτσι ώστε να διευκολύνουν τη μάθηση και να καλλιεργήσουν την ικανότητα της δημιουργικής και ευέλικτης σκέψης και παράλληλα αναπτύσσοντας έναν τρόπο , με σκοπό να κατανοηθούν και να δημιουργηθούν συνδέσεις μεταξύ διαφορετικών ειδών γνώσης. (Ewing, 2010:7).

Με την χρήση της τέχνης στο σχολείο το παιδί έχει τη δυνατότητα να αναπτύξει τις γνωστικές δεξιότητες, καθώς γίνεται χρήση γραπτού και προφορικού λόγου , έχει την ευκαιρία να κάνει χρήση της φαντασίας και της δημιουργικότητάς του και να χρησιμοποιεί την παρατήρηση , την ακοή και το διάβασμα , διερευνώντας τον κόσμο από διάφορες οπτικές γωνίες. Του δίνεται ακόμα η ευκαιρία να καλλιεργήσει την κατανόηση εννοιών και ιδεών, κοινωνικών, πολιτιστικών και συναισθηματικών δεξιοτήτων, καθώς και να αναπτύξει την έννοια της συνεργασίας και της αλληλεγγύης, αφού έχει δημιουργηθεί ο θεσμός της εμπιστοσύνης, έχει προωθηθεί ο γόνιμος διάλογος και έχει γίνει αποδεχτή η διαφορετικότητα σε μεγάλο βαθμό. (Μιχαηλίδου & Πετρά,2015:5).

Σύμφωνα με τον Eisner E. (2002), η τέχνη στην εκπαίδευση ήταν για πολλά χρόνια υπό αμφισβήτηση, γιατί δεν ήταν αξιόπιστη, απαιτούσε ταλέντο και δεν ήταν χρήσιμη. Κάποιος βασιζόταν στην τέχνη όταν δεν υπήρχε επιστήμη για να παρέχει καθοδήγηση. Η τέχνη ήταν μια εναλλακτική θέση.

Όσον αφορά τον όρο του καλλιτέχνη εννοεί άτομα που έχουν καλλιεργήσει τις ιδέες, τις ευαισθησίες, τις δεξιότητες και έχουν αναπτύξει τη φαντασία για να δημιουργήσουν μία δράση που θα εκτελεστεί με δεξιότητα και φαντασία, ανεξάρτητα από τον τομέα στον οποίο λειτουργεί ένα άτομο. Οι τέχνες διδάσκουν στους μαθητές να ενεργούν και να κρίνουν ελλείψει κανόνα, να βασίζονται στην αίσθηση, να δίνουν προσοχή στη λεπτότητα, να ενεργούν και να εκτιμούν τις συνέπειες των επιλογών κάποιου, και να αναθεωρούν και στη συνέχεια να κάνουν άλλες επιλογές. Η εργασία στις τέχνες καλλιεργεί τους τρόπους σκέψης και συναισθήματος (Eisner,2002:5,6)

Οι τέχνες είναι, τελικά, μια ειδική μορφή εμπειρίας. Η εμπειρία που δίνει η τέχνη δεν περιορίζεται σε αυτό που ονομάζουμε καλές τέχνες. Η αίσθηση ζωτικότητας και το κύμα συναισθημάτων που νιώθουμε όταν αγγίζουμε μια από τις τέχνες μπορεί επίσης να εξασφαλιστεί στις ιδέες που εξερευνούμε με τους μαθητές, στις προκλήσεις που αντιμετωπίζουμε κατά την κριτική έρευνα και στην όρεξη για μάθηση. (Eisner,2002:11)

Παρά τις πολυάριθμες κατηγορίες που εμπεριέχει ο όρος «Τέχνες», το Αναλυτικό πρόγραμμα Σπουδών αλλά και το ΔΕΠΣ περιέχουν μόνο τις Εικαστικές τέχνες και τη μουσική, εστιάζοντας στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Από την άλλη πλευρά στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση γίνεται μία ώρα την εβδομάδα ενασχόληση σχετικά με το θέατρο ή σε εορταστικές περιόδους ή ελάχιστες ώρες διδασκαλίας, γύρω από τη Λογοτεχνία, κυρίως φιλολογικού χαρακτήρα. (Μιχαηλίδου & Πετρά,2015:1)

Επίσης, οι τέχνες ευαισθητοποιούν τις αισθήσεις με διάφορους τρόπους, καθώς καλλιεργούν τη φαντασία και τη δημιουργική σκέψη, φέρνοντας το άτομο σε επαφή με τις αξίες του πολιτισμού. Ωστόσο, η τρέχουσα εκπαιδευτική πραγματικότητα απαιτεί προσοχή στην ύλη που διδάσκεται, παραλείποντας αρκετές φορές τον ηθικοπλαστικό καθώς και θεραπευτικό χαρακτήρα των τεχνών στη Γενική αλλά και την ειδική εκπαίδευση. Με ένα πιο βιωματικό τρόπο της μάθησης, τα παιδιά μπορούν εκτός απ' το να σκέφτονται σχετικά με τον κόσμο αλλά και να ενεργούν μέσα σε αυτόν με στόχο την καλλιέργεια γνωστικών, συναισθηματικών και επικοινωνιακών δεξιοτήτων. Έτσι, κατανοούμε τον σημαντικό ρόλο της τέχνης στις διάφορες μορφές της (θέατρο, μουσική, εικαστική αγωγή) στην ειδική αγωγή. (Μιχαηλίδου & Πετρά,2015:1)

2.2 ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΕΧΝΗΣ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

2.2.1 ΘΕΑΤΡΟ

Εδώ και πολλές χιλιετίες το θέατρο αποτελεί μια πολύ γνωστή μορφή λαϊκής τέχνης. Με το συνδυασμό της διασκέδασης, της καλλιέργειας και της κοινωνικής συναναστροφής, κατάφερε προσφάτως να διεκδικήσει μια σημαντική θέση στη σχολική πρακτική αλλά και σε τρόπους θεραπείας. Αυτό το συμπέρασμα έχει αφυπνίσει τους αρμόδιους, να τείνουν προς την διαρκή ενίσχυση και με ποικίλους τρόπους στο να ενταχτεί το θέατρο στην αισθητική αγωγή. (Ινστιτούτο, 2011:162)

Μέσω της θεατρικής παράστασης, που έχει κυρίως απήχηση στο παιδικό κοινό ανεξαρτήτως κοινωνικής-οικονομικής, μορφωτικής είτε εθνο-φυλετικής προέλευσής του, έχει τη δυνατότητα σ' ένα μεγάλο ή μικρό ποσοστό να επηρεάσει τη συνείδηση και το ψυχισμό των παιδιών, καλλιεργώντας εντυπώσεις, είτε με τη δημιουργία εμπειριών και καταστάσεων που με τρόπο έμμεσο ή άμεσο θα μπορούν να συμβάλουν στο να διαμορφωθεί η προσωπικότητά τους. (Γραμματάς,2005:204)

Με το να παρακολουθεί τακτικά θεατρικές παραστάσεις, ο μαθητής επωφελείται καλλιεργώντας αξίες και τομείς γνώσης και δεξιοτήτων με τρόπο ευχάριστο και δημιουργικό. Γι' αυτό το λόγο θεωρείται και η παρακολούθηση τους ο τρέχον ενδεδειγμένος τρόπος προσκόμισης διαφόρων εφοδίων μάθησης. Το θέατρο εφοδιάζει το άτομο συνεχώς και με ποικίλους τρόπους ως καλλιτεχνικό αποτέλεσμα, ως κοινωνικό έργο και ως τόπος διακίνησης ιδεών, ανάλογα βέβαια πάντα με την ηλικία και το επίπεδό του. Η σταδιακή καλλιέργεια της φαντασίας της σκέψης (μέσω της ανάλυσης και της σύνθεσης) , των ομαδοσυνεργατικών διαδικασιών, της ευαισθητοποίησης σε θέματα κοινωνικού χαρακτήρα, της γνώσης και του ελέγχου των συναισθημάτων, της σωστής χρήσης του προφορικού και ευρύτερα λόγου, της αισθητικής και καλλιτεχνικής κλίσης – αντίληψης, της ψυχαγωγίας και της ένταξης όλων των ιδιαιτεροτήτων και διαφορετικότητων στο σύνολο, γίνονται με αφετηρία την Πρωτοβάθμια εκπαίδευση. (Φράγκη,2011:166)

Σε μια επόμενη, πιο απαιτητική βαθμίδα/στάδιο, αυτό του Γυμνασίου και του Λυκείου, υπάρχει η άποψη ότι το θέατρο στοχεύει στην ενίσχυση και την ανάπτυξη της γνώσης της ανθρώπινης φύσης, των δομών της κοινωνίας, της κοινωνικοποίησης μεταξύ των εφήβων,

της απασχόλησης με διάφορους κώδικες της τέχνης, καθώς και του επιστημονικού ενδιαφέροντος. Η μόνη «έγκυρη οδός» για να επιτευχθεί αρμονικά η αξιοποίηση του θεάτρου στο σχολείο, είναι η συμμετοχή και η επαφή και των δύο πλευρών με το αντικείμενο. Δηλαδή τόσο οι μαθητές, όσο και οι εκπαιδευτικοί να αποτελέσουν και δημιουργούς και θεατές ταυτόχρονα. (Φράγκη,2011:166,167)

Η προσφορά του θεάτρου από πλευρά παιδαγωγικής αναγνωρίζεται τόσο από την Παιδαγωγική επιστήμη όσο και από άλλες επιστήμες, όπως αυτές της Κοινωνιολογίας και της Ψυχανάλυσης. Οι δραματικές μέθοδοι χρησιμοποιούνται τακτικά στη διδασκαλία θεατρικών κειμένων. Αυτή η χρήση θεωρείται πολύ σημαντική, καθώς φέρνει τους μαθητές σε αλληλεπίδραση και ανταλλαγή κοινών εμπειριών, σκέψεων και συναισθημάτων, έχοντας ως κοινό στοιχείο το θέατρο. Όταν αναφέρεται ο όρος «δραματοποίηση» δε νοείται η παράσταση ενός θεατρικού ή λογοτεχνικού έργου. Αντίθετα, δίνεται έμφαση στον τρόπο που ακολουθείται, πως δηλαδή οι μαθητές κάνουν χρήση των τεχνικών του θεάτρου (το ρόλο, το χώρο, την κίνηση) και του δράματος (του διαλόγου, της δράσης, των συγκρούσεων, της πλοκής) για τη μεταγραφή ενός έργου, που θα έχει στόχο να λάβει χώρα και να διεξαχθεί στο παρασκήνιο της τάξης ή του σχολικού περιβάλλοντος. Μέσω μιας πιο βιωματικής μεθόδου διδασκαλίας, οι μαθητές παρακινούνται να λάβουν μέρος με ενεργό τρόπο στη μάθηση, διαφοροποιώντας την κλασσική, παραδοσιακή ταξινόμηση του διδακτικού υλικού. Το θεατρικό παιχνίδι, χαρακτηρίζεται ως πράξη κοινωνικής αλληλεπίδρασης, καθότι κάθε παιδί που παίρνει μέρος σ' αυτό, κάνει διάφορες ενέργειες κίνησης, πράξης και οι πράξεις μαζί με τη συμπεριφορά των άλλων συμμαθητών του συχνά το επηρεάζουν. Μέσω των ομαδικών δραστηριοτήτων αλλά και του αυτοσχεδιασμού, η σκέψη απελευθερώνεται από τα δεσμά των πλαισίων και πορεύεται σε συμβολικά επίπεδα. Συγχρόνως, η συμπεριφορά συναντάται με έναν πιο ευέλικτο και ευπροσάρμοστο τρόπο στις κοινωνικές περιστάσεις. (Μιχαηλίδου & Πετρά,2015:4)

Η ενδυνάμωση των κοινωνικών δεξιοτήτων σε μαθητές με επικοινωνιακές και συναισθηματικές δυσκολίες αλλά και τον αυτισμό, έχουν επιτευχθεί απ' τη χρήση των δραματικών θεραπειών και των θεατρικών τεχνικών. (McAfee 2002, McCarthy and Light 2001, Peter 2003, Wright et al., 2006). Κύρια κοινωνικά συναισθήματα των ατόμων, μπορούν να γίνουν αντιληπτά με τη συμβολή του θεάτρου. (μέσω της αναγνώρισης εκφράσεων – μορφασμών του προσώπου). (McAfee,2002) Επιπλέον, το θέατρο μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη δεξιοτήτων των ατόμων ως προς την κίνηση, την κοινωνική

αλληλεπίδραση, το παιχνίδι και ως προς τον τρόπο τον οποίο επικοινωνούν. (στο: Corbett, Gunther, Comins, Price, Ryan, Simon, Schupp & Rio, 2011,505-506)

Η δραματοποίηση και τα παιχνίδια ρόλων αποτελούν προτεινόμενες ενδεικτικές δραστηριότητες, όχι μόνο στο αναλυτικό πρόγραμμα της γενικής παιδείας ,καθώς παίζουν καταλυτικό ρόλο στην υποστήριξη μαθητών με αυτισμό, σύνδρομο Down, μαθησιακών δυσκολιών και θεωρούνται ταυτόχρονα αποτελεσματικοί τρόποι για την εκπαίδευση μαθητών με συμπεριφορικά προβλήματα, με σκοπό την οργάνωση της καθημερινής τους συμπεριφοράς και της βελτίωσης των επικοινωνιακών τους δεξιοτήτων. (Μιχαηλίδου & Πετρά,2015:4)

2.2.2. ΜΟΥΣΙΚΗ

Η εστίαση της σύγχρονης παιδαγωγικής σκέψης γίνεται στο πως θα αξιοποιηθεί καλύτερα η μουσική στην εκπαιδευτική πράξη και όχι στο πόσο αναγκαία είναι η Μουσική στην εκπαιδευτική πραγματικότητα, η οποία θεωρείται δεδομένη. Ανάλογα με την εποχή και τον πολιτισμό, αρκετές ήταν οι απαντήσεις που δόθηκαν στο «τι είναι μουσική». Μια σύντομη και συχνή απάντηση είναι πως «Μουσική είναι η τέχνη των ήχων», δηλαδή πως η μουσική χρησιμοποιεί ή αντιμετωπίζει τους ήχους με αισθητική πρόθεση. Με αυτό τον τρόπο προσέγγισης ανοίγονται δρόμοι για μια δημιουργικότερη χρήση και αξιοποίηση της μουσικής στην εκπαίδευση. Κάποιοι απ' τους πιο γνώριμους τρόπους που αξιοποιείται η μουσική στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι να εμπλουτίζονται και να υποστηρίζονται οι σχολικές εκδηλώσεις, να χρησιμοποιείται η μουσική , ως τρόπος απελευθέρωσης του συναισθηματικού κόσμου, να εκφράζεται η ατομική και η πολιτισμική ταυτότητα του ατόμου μέσω αυτής, να ενδυναμώνει την ομαδικότητα, να καλλιεργεί το ψυχικό κόσμο του ατόμου και τέλος να αναπτύσσει νοητικές και δημιουργικές ικανότητες. (Μόσχος & Μπίκος, 2011:199,201)

Η μουσική έχει αποδειχτεί ότι αποτελεί ένα πολύ αποτελεσματικό εργαλείο σχετικά με περιπτώσεις ψυχικών παθήσεων. Μέγιστη είναι και η συνεισφορά της μουσικοθεραπείας σε γνωστικό επίπεδο, αφού όπως έχει ισχυριστεί μέσα από έρευνες η μουσική κατέχει μία σημαντική βοηθητική λειτουργία στο να αποκτήσουν τα άτομα γνώσεις και δεξιότητες, μεγιστοποιώντας την ικανότητα μάθησης. (Μιχαηλίδου & Πετρά,2015:3)

Η έρευνα των Tsapakidou A., Zachoroulou E. & Zographou M. (2001) δείχνει ότι η μουσική είναι πολύ σημαντική και παίζει ένα σπουδαίο ρόλο στην ανάπτυξη των παιδιών αλλά και στην ακαδημαϊκή τους πορεία. Το να μπορείς να αισθάνεσαι, να νιώθεις και να εκφράζεσαι, δηλαδή αυτό που λέμε βασικό συγχρονισμό, θεωρείται απαραίτητο για να έρθει η επιτυχία στην εκπαίδευση. Ο βασικός συγχρονισμός είναι η κινητήριος δύναμη για πολλά κατορθώματα, καθώς προετοιμάζει τον μαθητή να λειτουργήσει στο πρόγραμμα σπουδών. Συγκεκριμένα, επηρεάζει τις κινητικές δεξιότητες, τις αθλητικές δεξιότητες και πολλά άλλα.

Επιπλέον, η Gertrud O. Στην έρευνα της παρουσίασε πως τα παιδιά με πολλαπλές αναπηρίες και ιδιαίτερα τα παιδιά του αυτιστικού φάσματος και με αναπηρίες στις αισθήσεις, μπορούν να υποβοηθηθούν μέσω της μουσικής με έναν πιο αυθόρμητο, δημιουργικό και συνεργατικό τρόπο που το παιδί «έχει το δικαίωμα και πρέπει να εκφράζει αυτό που θέλει ελεύθερα, έτσι ώστε να διαμορφώσει την έκφραση του και να την εφαρμόσει στο κοινωνικό του περιβάλλον» (Orff, 1974: 9). Επιπρόσθετα, σπουδαίοι ερευνητές οδηγήθηκαν στο συμπέρασμα ότι χρησιμοποιώντας τη μουσική ως θεραπευτικό εργαλείο σ' αυτά τα άτομα παρουσιάζουν πρόοδο σχετικά με ψυχολογικούς λόγους, αναπτύσσουν γλωσσικές και κινητικές δεξιότητες, την επικοινωνία τους με τον κόσμο και συνειδητοποιούν ευκολότερα ατομικές λειτουργίες και ικανότητες (Brown, 1994· Brownell, 2002· Wager, 2000· Whipple, 2004· Kaplan & Steele, 2005· Barrow-Moore, 2007). (στο: Αδαμοπούλου & Δούμα, 2016, 129)

Σύμφωνα με την έρευνα των Koutsoupidou, T. & Hargreaves, D. J. (2009), τα οφέλη του αυτοσχεδιασμού στους όρους της μουσικής, ψυχολογικής και κοινωνικής τους ανάπτυξης είναι πολλά. Ο αυτοσχεδιασμός βρέθηκε να είναι σημαντικός για την ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης των παιδιών, η μουσική τάξη θα πρέπει να είναι ένας τόπος εξερεύνησης και πειραματισμού με μουσικές ιδέες μέσω απολαυστικών δημιουργικών δραστηριοτήτων. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να δημιουργήσουν έναν πλούσιο μουσικό περιβάλλον με πολλές ευκαιρίες και ερεθίσματα για τη μουσική παραγωγή.

Μελέτες που διεξήχθησαν από τους Rauscher και Zupan (2000) σχετικά με τη μουσική, η διδασκαλία και η ανάπτυξη διαφορετικών γνωστικών δεξιοτήτων διαπίστωσαν ότι η μουσική εκπαίδευση μπορεί να επηρεάσει την ανάπτυξη ορισμένων δεξιοτήτων μόνο σε μικρές ηλικίες (νηπιαγωγείο). Ομοίως, ο αυτοσχεδιασμός, ως μια συγκεκριμένη μορφή μουσικής διδασκαλίας, θα μπορούσε να επηρεάζει την ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης μόνο στην παιδική ηλικία. Γι' αυτό καταλαβαίνουμε πόσο σημαντικό είναι να υπάρχει η μουσική σαν

εργαλείο στα χέρια του δασκάλου από την πρώιμη εκπαίδευση. (στο: Koutsouridou & Hargreaves,2009: 268).

Η μουσικοθεραπεία για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες παίζει καταλυτικό ρόλο, καθώς ο δάσκαλος μπορεί να επικοινωνήσει καλύτερα με το παιδί μέσω της μουσικής. Ακόμη, το τραγούδι βοηθάει στην ανάπτυξη της γλώσσας. Το παιδί μπορεί να χορέψει, να κινηθεί και να αποτραπούν οι επιθετικές συμπεριφορές σε άλλους και στον ίδιο το άτομο. Έτσι, το αυτιστικό παιδί έχει τη δυνατότητα να εκφραστεί και να επικοινωνήσει με τα άλλα παιδιά. Η μουσική προσφέρει ευκαιρίες κίνησης, εκτόνωσης, γλωσσικής ανάπτυξης, επικοινωνίας και κοινωνικής ενσωμάτωσης. (Κυπριωτάκης, 2009:182,183)

Άλλωστε υπάρχουν μουσικοκινητικά προγράμματα ακόμα και στους παιδικούς σταθμούς, έτσι παιδάκια από 2 ετών συμμετέχουν σε προγράμματα που όπλο τους είναι η μουσική και έτσι γυμνάζονται, συμμετέχουν ομαδικά σε όλες αυτές τις κινήσεις και τα παιχνίδια. Από όλα τα προαναφερόμενα, καταλαβαίνουμε τη μέγιστη σημασία της μουσικής και στην Ειδική Αγωγή, καθώς αυτή αποτελεί έναν τρόπο επικοινωνίας πολλές φορές καλύτερο από τον ίδιο τον λόγο είτε προφορικό είτε γραπτό. Έτσι το παιδί μέσα από τα μουσικοκινητικά προγράμματα μπορεί να βγάλει όλη την ένταση που έχει μέσα του, να αποτελέσει μέρος της ομάδας με τους συμμαθητές του και τελικά να κοινωνικοποιηθεί.

2.2.3 ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Κανείς δεν μπορεί να αμφισβητήσει πως οι εικαστικές τέχνες συνδυάζονται με την καθημερινότητα των παιδιών και θεωρούνται ένα αχώριστο μέρος του οπτικού πολιτισμού, όπου και μετέχουν. Τόσο σε ακαδημαϊκό, όσο και σε προσωπικό επίπεδο είναι πολλαπλή η συνεισφορά της εικαστικής αγωγής και η αντιμετώπιση ως προς την παροχή της κατά τη διάρκεια που σπουδάζουν, θα πρέπει να γίνεται ως υποχρέωση και όχι ως επιλογή. (Γραφάκου & Λαμπίτση,2011:63)

Αναπόσπαστη θεωρείται η σύνδεση των εικαστικών τεχνών με την ανθρώπινη φύση τόσο σε επίπεδο ατόμου, όσο και του συνόλου. Η μεγάλη επιθυμία των ατόμων να δημιουργήσουν οπτικές αναπαραστάσεις, η ανάγκη τους για επικοινωνία «ποιοι και τι είμαστε» με τη χρήση γραμμών, χρωμάτων, συνθέσεων και φορμών φανερώνεται από την έκθεση διαφόρων έργων

και εικόνων σε πινακοθήκες, χώρους μουσείων, καθώς ακόμα και στην καθημερινότητά μας. (Γραφάκου & Λαμπίτση,2011:62)

Η διερεύνηση της φαντασίας, η εφευρετικότητα και η δημιουργικότητα των μαθητών αξιοποιούνται και διευρύνονται από τις εικαστικές τέχνες.. Επίσης, διαδραματίζουν σπουδαίο ρόλο ως προς το να διευρύνουν την αντίληψη των παιδιών και τη καλλιέργεια καινούριων γνώσεων. Πολύ σημαντική είναι η βοήθεια που προσφέρουν στην καλύτερη κατανόηση των πολλαπλών πλευρών της ζωής, στη μάθηση του ίδιου τους του εαυτού αλλά και του συνόλου. Κάθε εικαστική εργασία προεικονομεί γλωσσική βελτίωση και επικοινωνία. Όταν τα παιδιά δημιουργούν , ενθουσιάζονται με την ιδέα της παρουσίασης των έργων τους, καθώς το βρίσκουν απολαυστικό να κάνουν περιγραφή των δικών τους έργων αλλά και των συμμαθητών τους. Ταυτόχρονα, με αυτό τον τρόπο καλλιεργούν τη χρήση ενός εξειδικευμένου εικαστικού λεξιλογίου. Αν και η απασχόληση με τα εικαστικά θεωρείται κυρίως ατομική και μοναχική εργασία, αλλάζει πολύ εύκολα και παίρνει συλλογική και συνεργατική υπόσταση. Με διάφορους τρόπους μπορούν τα παιδιά να μάθουν να συνυπάρχουν και να αναπτύσσουν έννοιες της συνεργασίας και της συλλογικότητας με τρόπο ευχάριστο. Τα παραπάνω , μπορούν να επιτευχθούν είτε κάνοντας κάποιο ομαδικό κολλάζ είτε με το να επισκεφτούν όλα μαζί μια πινακοθήκη , είτε με την παρουσίαση των μαθητικών έργων μέσω κάποιας έκθεσης. (Γραφάκου & Λαμπίτση,2011:63,64)

Για να είναι σωστή και δημοκρατική η αγωγή, πρέπει να προσφέρει, σε όλα τα παιδιά, ισότητα ευκαιριών. Η αισθητική αγωγή, λοιπόν, πρέπει να απευθύνεται σε όλα τα άτομα της κοινωνίας, γιατί είναι η μόνη που μπορεί ως μέθοδος και ως μέσον να χωρέσει όλο το νόημα μίας ουσιαστικής αγωγής. Αυτή, η οποία μπορεί πιο πολύ από οποιαδήποτε άλλη μορφή της αγωγής να ικανοποιήσει με βέλτιστο τρόπο αληθινές, βαθύτερες επιθυμίες και ενδιαφέροντα των παιδιών. (Παπανικολάου, 1996:19)

Ως διέξοδο έκφρασης χρησιμοποιούν τα μικρά παιδιά, από πολύ νωρίς, τις ζωγραφιές , τις χειροτεχνίες , τα κολλάζ και την πλαστελίνη. Για τα παιδιά που παρουσιάζουν λεκτικές δυσκολίες, στο να εκφράσουν το συναισθηματικό τους κόσμο, τις ιδέες, τις σκέψεις τους, λειτουργεί «επικουρικά» η εικαστική μορφή έκφρασης δίνοντας τους την ευκαιρία να αναπτύξουν τον οπτικό γραμματισμό. Με τη χρήση της οπτικής γλώσσας, επιτρέπεται η επικοινωνία ιδεών , συναισθημάτων, πληροφοριών και νοημάτων με μη συνηθισμένους τρόπους, που δεν είναι δυνατό να συγκριθεί αι να μοιάσει κανένα άλλο σύστημα συμβόλων. (Μιχαηλίδου & Πετρά,2015:3)

Η συμβολή της θεραπείας μέσω των εικαστικών συμβάλλει στην απελευθέρωση των καταπιεσμένων συναισθημάτων του ατόμου να αισθανθεί οικεία και να απελευθερωθεί εκφράζοντας τις ανησυχίες του , το άγχος του και κάθε λογής συναίσθημα που παρεμποδίζει την κανονική πορεία της ζωής του. Αυτή η εφαρμογή των εικαστικών τεχνών με θεραπευτική μορφή, συναντάται κυρίως τις τελευταίες δεκαετίες και η συνεισφορά της είναι αισθητή. Μέσω των εικαστικών τεχνών, ο άνθρωπος μπορεί να καλλιεργήσει το πνεύμα και τη ψυχή του, βοηθώντας το να καταλάβει το βαθύτερο νόημα που έχει η ζωή σε έναν κόσμο όχι και τόσο λειτουργικό. (Μιχαηλίδου & Πετρά,2015:3).

Πολύ μεγάλη εκπαιδευτική σημασία παρουσιάζει η αγωγή στις εικαστικές μορφές τέχνης. Συγχρόνως, συνίσταται ένα μοντέλο βιωματικής και εμπειρικής μάθησης που διαφοροποιείται με τα κλασσικά διδακτικά μοντέλα, που θέτουν το μαθητή / εκπαιδευόμενο «παθητικό δέκτη» πληροφοριών. Φτάνοντας στον 21^ο αιώνα, θεωρείται αναγκαίο η εικαστική εκπαίδευση να περιέχει αλλά και παράλληλα να ξεπερνάει τα όρια που είχαν τεθεί από τις παραδοσιακές εικαστικές τέχνες. Στόχος είναι να αναπτυχθεί η κριτική και επιλεκτική σκέψη των μαθητών ,έναντι στα οπτικά προϊόντα της σύγχρονης κοινωνίας, να έχουν τη δυνατότητα να «διαβάζουν» τα νοήματα και τις σκοπιμότητες που υποδηλώνονται. Επίσης, στόχος είναι η διεύρυνση των κοινωνικών προεκτάσεων και συνεπειών τους, και η κατοχή υπεύθυνης θέσης απέναντι τους. Με αυτό τον τρόπο γίνεται η προετοιμασία της συμμετοχής τους στο πολιτισμικό και κοινωνικό γίγνεσθαι ως πολίτες, οι οποίοι θα χαρακτηρίζονται ενημερωμένοι και ενεργοί. (Γραφάκου & Λαμπίτση,2011:67).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3: ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΩΝ (ΤΠΕ) - ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

3.1 ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΠΕ

Η σύγκλιση από τρεις ,μέχρι πρότινος, διακριτές τεχνολογίες (Πληροφορική, Τηλεπικοινωνίες και σύγχρονα οπτικά και ακουστικά μέσα), που είναι γνωστές με τον όρο τεχνολογίες της Πληροφορίας και των επικοινωνιών (ΤΠΕ) , επηρεάζει καταλυτικά σε σοβαρές μορφές τη ζωή των ατόμων. Οι τομείς που επηρεάζονται περισσότερο είναι της εργασίας της επικοινωνίας , της εκπαίδευσης και κατάρτισης, της ψυχαγωγίας και του ελεύθερου χρόνου. (Jonassen, 2004, UNESCO, 2000).(στο: Κόμης & Παπανδρέου, 2005: 59)

Τα τελευταία 25-30 χρόνια, παρατηρήθηκε να έχει βελτιωθεί σε ραγδαίο ρυθμό η εισαγωγή και η ένταξη των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία. Πλέον ο όρος Πληροφορική αντικαθίσταται και γίνεται χρήση σε πιο ευρύ επίπεδο ο όρος «Τεχνολογίες της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών» (ΤΠΕ) (Κόμης, 2004). (στο: Μπράτιτσης,2013:182)

Το 1997 σχεδιάστηκε από το παιδαγωγικό ινστιτούτο συνολικά ένα πλαίσιο ένταξης των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία , ενσωματώνοντας και την πρωτοβάθμια εκπαίδευση. Το Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών (ΕΠΠΣ) ήταν η πρώτη απόπειρα, ενιαίας θεώρησης για τον τρόπο που θα εντάσσονταν τα ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία, με μορφή συμβουλευτική ,καθώς και οδηγού σε επίπεδο Πρωτοβάθμιας εκπαίδευσης. Το ΕΠΠΣ (1997) δέχτηκε τροποποίηση τα έτη 2001- 2003, καθώς εκδόθηκε το Διαθεματικό και Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ), μη διαφοροποιώντας τη φιλοσοφία και τον προσανατολισμό του και χωρίς να δέχονται αλλαγές τα περιεχόμενά του. Η πληροφορική εντάχθηκε στο ΔΕΠΠΣ (2003) σε όλα τα επίπεδα της υποχρεωτικής εκπαίδευσης. (Μπράτιτσης,2013:182)

Είναι γνωστό ότι οι ΤΠΕ έχουν αναπτυχθεί με γρήγορο ρυθμό, κυρίως τα τελευταία χρόνια και θεωρούνται ως ένα από τα πιο σημαντικά τεχνολογικά κατορθώματα που έχουν συμβάλει στην ανθρώπινη ιστορία.(Κόμης, 2004). Η επεξεργασία και η μετάδοση ενός

είδους μορφών αναπαράστασης της πληροφορίας με τη χρήση συμβόλων, εικόνων, ήχων ή βίντεο γίνονται επιτρεπτά ως μέσο, και αποτελεί πλέον «σημείο αναφοράς» και αναπόσπαστο κομμάτι της τρέχουσας εκπαιδευτικής διαδικασίας. (Βρασίδης & Ζεμπύλας, 2005). (στο: Μάνεση, 2016:6).

3.2 ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΠΕ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Στις μέρες μας, οι ΤΠΕ με το να έχουν εξελιχθεί ως σημαντικά χρηστικά διαμεσολαβητικά εργαλεία, χρησιμοποιούνται τακτικά και χωρίς ιδιαίτερες αντιρρήσεις, για να δημιουργηθούν ικανοποιητικές, καταλυτικές, μαθησιακές συνθήκες και προκλήσεις, για όλο το σημερινό σχολείο, που προσφέρει ίσα δικαιώματα και ευκαιρίες, έχει την ευθύνη από παιδαγωγική πλευρά να πρωτοτυπήσει, παίρνοντας πρωτοβουλίες για να ενισχύσει και να βελτιώσει τη μάθηση του κάθε μαθητή, ενεργοποιώντας τα βέλτιστα, για κάθε ευκαιρία, πρακτικών. (Μαστρογιάννης, 2014:7)

Η χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική πραγματικότητα δημιουργεί ένα ενεργητικό περιβάλλον και ένα πλαίσιο συνεργατικής μάθησης, το οποίο παρέχει διάφορους διδακτικούς τρόπους όπως είναι η αυτοδιδασκαλία, η ασύγχρονη συνεργασία και η σύγχρονη διδασκαλία, έτσι ώστε να ταιριάζει στις προτιμήσεις του εκπαιδευομένου. Με τον τρόπο αυτό, επιτρέπει στο μαθητή να κάνει την επιλογή ο ίδιος για το χρόνο που χρειάζεται να μελετήσει και για το ρυθμό που θέλει ο ίδιος να μαθαίνει, αποδίδοντας στη μάθηση ένα δυναμικό χαρακτήρα. (Λεοντίδης & Παπαδάκης, 2013:1)

Η πρόσφατη εξέλιξη στον τομέα των ΤΠΕ δίνει τη δυνατότητα να αναπτυχθεί ένα αλληλεπιδραστικό περιβάλλον που ταυτόχρονα βοηθάει την αρχική εκπαίδευση και αποτελεί ισχυρό εργαλείο στα χέρια των ειδικών για να καταλαβαίνουν το βαθμό της διαταραχής που βρίσκεται το άτομο σε φάσμα αυτισμού. (Konstantinidis, E. I., Luneski, A., Frantzidis, C. A., Nikolaidou, M., Hitoglou-Antoniadou, M., & Bamidis, 2009).

Στην εποχή μας, οι τρέχουσες παιδαγωγικές απόψεις που σχετίζονται με το πόσο ωφέλιμη και αποτελεσματική είναι η ένταξη, αλλά και οι ασταμάτητες τεχνολογικές εξελίξεις έχουν προσεγγίσει την επιθυμία να υλοποιηθούν διάφορες εφαρμογές των ΤΠΕ με στόχο τη βέλτιστη αξιοποίησή τους μέσω εξατομικευμένων παρεμβάσεων ακόμα και στην προσπάθεια να ενταχθούν μαθητές με ειδικές δυσκολίες στο γενικό εκπαιδευτικό περιβάλλον. (Williams,

Jamali & Nicholas, 2006). Μαθητές οι οποίοι παρουσιάζουν αδυναμίες στη μάθηση μέσω παραδοσιακών εκπαιδευτικών προγραμμάτων και συνεπώς δεν επωφελούνται από αυτά, θα υποβοηθηθούν και θα αναπτυχθούν στην επαφή τους με τα ΤΠΕ, τα οποία θα αποτελέσουν καθοριστικό στοιχείο και μέσο της μάθησης αυτών των παιδιών. (Hasselbring & Glaser, 2000), κυρίως στην ειδική εκπαιδευτική διαδικασία και θα παρατηρηθούν περισσότερα αποτελέσματα σε αυτή, καθώς θα υπάρχει βελτίωση τόσο στη διδασκαλία όσο και στη μάθηση. (Hadi, Mohamad, & Jaafar, 2010). (Μαστρογιάννης & Αναστόπουλος, 2012). (στο: Μαστρογιάννης, 2014:4).

Συνεπώς παιδαγωγικό μονόδρομο αποτέλεσαν για τους μαθητές με ειδικές δυσκολίες ή αναπηρίες το να χρησιμοποιούν τις τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών (ΤΠΕ). Η χρήση αυτών προσδίδει ικανοποιητικές και επαρκείς δυνατότητες σε όλο το μαθητικό κοινό, δίχως εξαιρέσεις. Γι' αυτό το λόγο, είναι αναγνωρισμένη η αξία τους στην ειδική Αγωγή και εκπαίδευση και έχουν αποτελέσει κύρια «διαμεσολαβητικά εργαλεία», διότι παρέχουν πολλά μαθησιακά και όχι μόνο ερεθίσματα. Η βοήθεια των ΤΠΕ σε φυσικό, γνωστικό και υποστηρικτικό επίπεδο, σε παιδιά με ειδικές δυσκολίες ή αναπηρίες δεν αμφισβητείται και είναι δεδομένη. (Μαστρογιάννης, 2014:1)

Η εφαρμογή των ΤΠΕ προσφέρει πολλά οφέλη στη γενική εκπαίδευση. Όσον αφορά τους μαθητές, τους δίνεται η δυνατότητα να γίνει εμπλουτισμός των γνώσεων τους και διεύρυνση των δεξιοτήτων τους και έπειτα να συμμετάσχουν ενεργά στη μαθησιακή πράξη, συμβάλλοντας έτσι στη διευκόλυνση της μετάβασης από το σχολικό στο επαγγελματικό περιβάλλον. Στην ουσία, με το να αξιοποιούνται τα ΤΠΕ, δεν προσφέρονται απλά γνώσεις, πληροφορίες και δεξιότητες αλλά προσφέρει πολλές αξίες στα παιδιά. (Μάνεση Σ., 2016:5).

Σύμφωνα με πολλές έρευνες (Μαστρογιάννης, & Αναστόπουλος, 2012; Φραγκάκη, 2011; Μαστρογιάννης & Κατσένη, 2009; UNESCO, 2006; Williams, Jamali & Nicholas, 2006; Florian, 2004; Becta, 2003; Blackmore, et al, 2003; Rose & Meyer, 2000; Hasselbring & Glaser, 2000) τα οφέλη των ΤΠΕ και στον ευαίσθητο χώρο της Ειδικής Αγωγής είναι πολλά και σημαντικά. Πρώτα από όλα παρέχει πολλές βοηθητικές συσκευές που είναι βασικά εργαλεία ειδικά για τα παιδιά με αναπηρίες. Παρέχει αυτονομία, αυτοπεποίθηση, αυτοεκτίμηση, αυτοέλεγχο στα παιδιά με ειδικές ανάγκες και τα βοηθά εν τέλει στην σχολική επίδοση. Όσον αφορά τον δάσκαλο, του παρέχει την δυνατότητα να εξατομικεύσει το πρόγραμμα του για τον κάθε μαθητή του αναλόγως των δυνατοτήτων και των ιδιαίτερων αναγκών του κάθε μαθητή και ενισχύονται οι αξιολογικές διαδικασίες. Οι ΤΠΕ βοηθούν

στην διερευνητική και ανακαλυπτική μάθηση και στην αλληλεπίδραση μεταξύ δασκάλου και μαθητή. (στο: Μαστρογιάννης,2014:6,7)

Σημαντικά συμπεράσματα ανέκυψαν από την έρευνα της Μάνεση (2016). Συγκεκριμένα, τακτική και ποικιλότητα χαρακτηρίζεται η αξιοποίηση των ΤΠΕ στην καθημερινή διδακτική πρακτική, παρόλο που αναφέρονται πολλοί ανασταλτικοί λόγοι που δυσκολεύουν ή εμποδίζουν την ευρύτερη χρήση τους στο χώρο της τάξης. Για παράδειγμα είναι η έλλειψη υλικοτεχνικού εξοπλισμού των σχολείων , η ελλιπής τεχνική στήριξη, καθώς και η ανεπαρκής διάθεση εκπαιδευτικών λογισμικών. Αισιόδοξη και θετική χαρακτηρίζεται η θέση των εκπαιδευτικών σε σχέση με την αξιοποίηση των ΤΠΕ , ενώ ταυτόχρονα δημιουργήθηκε η αναγκαιότητα να επιμορφωθούν οι εκπαιδευτικοί και να αποκτήσουν μια ολοκληρωμένη τριβή και εμπειρία στις ΤΠΕ, έτσι ώστε στο μέλλον να έχουν τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσουν τα ΤΠΕ δυναμικά, έχοντας αποτέλεσμα στο μάθημα και ταυτόχρονα θα ωφελείται και η μαθησιακή διαδικασία. (Μάνεση, 2016:16).

Δεν υπάρχει πλέον αμφιβολία, ότι η προσφορά του Ηλεκτρονικού υπολογιστή και των ΤΠΕ , διαδραματίζει καταλυτικό ρόλο , μέσα σε ένα πλαίσιο ορίων και προϋποθέσεων και τείνει να πριμοδοτεί τους μαθητές με ειδικές δυσκολίες ή αναπηρίες, να έχουν πιο εύκολη πρόσβαση και τακτικότερη συμμετοχή στη σχολική πράξη. Η διαδικασία καθίσταται ευκολότερη όταν υπάρχει συχνή χρήση κα στο πλαίσιο της οικογένειας και το παιδί εξοικειώνεται ταχύτερα με τη τεχνολογία. (Μαστρογιάννης,2014:16)

3.3 ΝΕΕΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΕΣ – Η ΣΥΜΒΟΛΗ ΤΟΥΣ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ο ρόλος και η χρήση που κατέχουν οι νέες τεχνολογίες στη ζωή μας είναι πέρα από μεγάλη και γνωστή. Στις μέρες μας, οι νέες τεχνολογίες αποτελούν αναμφισβήτητη μεγάλη ανάγκη για όλους, καθώς όλοι τις χρησιμοποιούν καθημερινά. Η κοινωνικο-οικονομική δράση του κάθε ατόμου στην τρέχουσα πραγματικότητα, αλληλοεπιδρά και έχει άμεση σχέση με την αξιοποίηση των ΤΠΕ και των εφαρμογών τους. Γι' αυτό το λόγο, θεωρείται θεμελιώδες κοινωνικό δικαίωμα, το να μπορούν να έχουν πρόσβαση στην τεχνολογία. Επιπλέον, αποτελεί κύριο κοινωνικό αγαθό που προσφέρει ισότητα ευκαιριών, με παροχή ισότιμης συμμετοχής ακόμα και στα άτομα με ειδικές δυσκολίες και αναπηρίες, διασφαλίζοντας

ομαλότερη ένταξη στην κοινωνική ζωή ως ίσοι πολίτες. Τα παραπάνω, αποτελούν υποχρέωση κάθε σύγχρονου κοινωνικού κράτους. («Νέες Τεχνολογίες και Αναπηρία. Εξίσωση των ευκαιριών ή νέες μορφές αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία», 2014:10)

Η προσθήκη των Νέων Τεχνολογιών (Ν.Τ) στην Πρωτοβάθμια εκπαίδευση, ακόμα και αν η ίδια αξιοποιήθηκε αργότερα συγκριτικά με τις άλλες χώρες της Ευρώπης, καταγράφεται ως μία σοβαρή εξέλιξη για τα εκπαιδευτικά δεδομένα της Ελλάδας. (Ζαράνης & Οικονομίδης, 2008) (στο: Ζαράνης & Μπαραλής, 2012:1)

Σύμφωνα με επισημάνσεις των Jimoyiannis και Komis (2007), όταν τα παιδιά χρησιμοποιούν τις Νέες τεχνολογίες στην εκπαιδευτική και διδακτική διαδικασία, ενεργοποιούνται τα ενδιαφέροντα των μαθητών , προωθείται η δια βίου μάθηση, με ενεργητικό και συμμετοχικό τρόπο και κυρίως παρέχεται πιο εύκολη είσοδος στην πληροφορία, υποστηρίζοντας τους στη δημιουργική επικοινωνία και σκέψη. (στο: Μάνεση, 2016:5).

Σύμφωνα με τους Μακρή Α. & Μάρκου Π. (2015), με το να εισέλθουν οι νέες τεχνολογίες στην εκπαιδευτική διαδικασία, υπάρχει ριζική και εποικοδομητική αλλαγή στην εκπαιδευτική όψη, δηλαδή στο πως γίνεται η διδασκαλία, η μελέτη, η συμμετοχή , η μάθηση, η αξιολόγηση, καθώς συγχρόνως ενδυναμώνει τα άτομα που θα τη χρησιμοποιήσουν για να επιτευχθεί μια γόνιμη και σωστή διαχείριση και εκτός σχολικού πλαισίου. Με το να αλληλεπιδρά άμεσα κυρίως ο Η/Υ με το άτομο, δάσκαλο και παιδί, βελτιώνεται η διαδικασία της μάθησης. Ένα πολυαισθητηριακό ,πλουραλιστικό και ανοιχτό εκπαιδευτικό περιβάλλον δημιουργείται μέσω του προγράμματος των ΤΠΕ στις σχολικές μονάδες.

Η εκπαίδευση με τη χρήση Νέων Τεχνολογιών , προσφέρει πολλές μορφές που μπορούν να αναπαραστήσουν, να εκφράσουν και να διαχειριστούν τις πληροφορίες. Οι παραπάνω δυνατότητες, χρίζονται πολύ πρακτικές στο πλαίσιο της Ειδικής αγωγής, διότι τα άτομα με ειδικές δυσκολίες ανάλογα με τη μορφή της ιδιαιτερότητάς τους, δεν μπορούν να επικοινωνήσουν, να εκφραστούν και να διαχειριστούν με κάποιο συγκεκριμένο τρόπο ,ένα δεδομένο – πληροφορία. Για παράδειγμα, στην περίπτωση ενός κωφού μαθητή πολύ βοηθητικό θα ήταν η μετατροπή μιας ακουστικής πληροφορίας σε οπτική, με τη βοήθεια και την υποστήριξη διαφόρων τεχνολογικών μέσων. Επίσης, μαθητές που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην ομιλία, θα είχαν τη δυνατότητα να εκφραστούν μέσω της μουσικής, των σχεδίων, δημιουργώντας ιστολόγια, είτε με άλλους τρόπους. Επιπλέον, η κοινωνική και σχολική ενσωμάτωση ατόμων με ειδικές δυσκολίες θα μπορούσαν να υποβοηθηθούν από τις ευκαιρίες που προσφέρουν οι νέες τεχνολογίες, δηλαδή μέσω της συνεργατικής μάθησης,

ευκαιριών κατασκευής της γνώσης, παροχών εξατομικευμένης αξιολόγησης με τη χρήση πολλαπλών αναπαραστάσεων κτλ. Τέλος, θα μπορούσαν να βελτιώσουν την αυτοπεποίθηση των «μειονεκτούντων» ατόμων, ενισχύοντας την αντίληψη, την οποία έχει ο καθένας για τον εαυτό του σε σχέση με τη δυνατότητα του να ενσωματωθεί. (Ξανθούλη, Γούλη & Σμυρναίου, 2013, 257).

3.4 ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΠΕ ΚΑΙ ΝΕΩΝ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΩΝ ΣΤΗΝ ΕΙΔΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

3.4.1. ΣΥΣΚΕΥΕΣ ΥΠΟΣΤΗΡΙΚΤΙΚΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Οι τεχνολογικές εξελίξεις σε διάφορους τομείς, τόσο οι απλούστερες όσο και οι πιο σύνθετες, βοηθούν στην αντιστάθμιση των επιπτώσεων της αναπηρίας. Η Υποστηρικτική τεχνολογία (ΥΤ) αναφέρεται τόσο στον εξοπλισμό όσο και στις υπηρεσίες που σχετίζονται με την ειδική εκπαίδευση, τα οποία κατοχυρώνονται μέσω του νόμου IDEA '04. Ορισμένα από τα εργαλεία της ΥΤ είναι χαμηλής τεχνολογίας, δηλαδή απλά βοηθήματα όπως για παράδειγμα, ένα λαστιχάκι που τυλίγεται γύρω από το μολύβι και βοηθάει τον μαθητή να το χρησιμοποιεί. Άλλα εργαλεία είναι υψηλής τεχνολογίας, σύνθετα δηλαδή από τεχνικής άποψης. Ένα τέτοιο παράδειγμα είναι οι ηλεκτρονικές συσκευές παραγωγής προφορικού λόγου, οι οποίες επιτρέπουν σε όσους δεν μιλούν να συμμετάσχουν σε συζητήσεις με φίλους και σε ερωτοαπαντήσεις στην τάξη. (Smith & Tyler, 2019:114)

Υπάρχουν δύο βασικές κατηγορίες υποστηρικτικής τεχνολογίας όσον αφορά την χρήση τους:

- Εφαρμογές των ΤΠΕ που προσφέρουν διευκόλυνση στην επικοινωνία, την κίνηση και γενικότερα την διαβίωση των ΑμεΑ και έτσι αποτελούν την γέφυρα που ενώνει τον κόσμο των ΑμεΑ με τον φυσικό κόσμο.
- Εξαρτήματα, συσκευές και εφαρμογές που διευκολύνουν τη χρήση των ΤΠΕ από ΑμεΑ, και αποτελούν την γέφυρα που ενώνει τον κόσμο των ΑμεΑ με τον ψηφιακό κόσμο, όπως για παράδειγμα στο Διαδίκτυο και στο περιεχόμενό του. («Νέες Τεχνολογίες και Αναπηρία. Εξίσωση των ευκαιριών ή νέες μορφές αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία», 2014:136)

Οι εφαρμογές που μπορούν να επεξεργαστούν κείμενα, συστήματα που βοηθούν στην ανάγνωση, συστήματα διεπαφής, λογισμικό για τη ταξινόμηση των ιδεών, ειδικό εκπαιδευτικό λογισμικό, εφαρμογές που μπορούν να προβλέψουν τις ενέργειες του χρήστη, ομιλούσες αριθμομηχανές, και άλλες αποτελούν τεχνολογίες που βοηθούν στο να αντιμετωπίζονται οι μαθησιακές δυσκολίες. Όσον αφορά τα παιδιά με μαθησιακές

δυσκολίες, η υποστηρικτική τεχνολογία παρέχει τη δυνατότητα στο χρήστη να παρουσιάσει τις νοητικές του ικανότητες και γνώσεις αλλά και να συμμετέχει με επιτυχία στην εκπαιδευτική διαδικασία αλλά και στην καθημερινότητα. («Νέες Τεχνολογίες και Αναπηρία. Εξίσωση των ευκαιριών ή νέες μορφές αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία», 2014:157)

Οι εφαρμογές της τεχνολογίας βοηθούν πολλά άτομα με διαταραχές λόγου και ομιλίας να επικοινωνήσουν πιο αποτελεσματικά, επιτρέποντάς τους έτσι να συμμετάσχουν πλήρως στο σχολείο και στην κοινότητα. Οι συσκευές επαυξητικής και εναλλακτικής επικοινωνίας (EEE) προσφέρουν στα άτομα με διαταραχές λόγου και ομιλίας διάφορους τρόπους αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας με τους άλλους (Kangas & Lloyd, 2006). Η EEE περιλαμβάνει τόσο τις συσκευές χαμηλής τεχνολογίας (πίνακες επικοινωνίας) όσο και τις συσκευές υψηλής τεχνολογίας (σύνθετες ομιλίας). Οι πίνακες επικοινωνίας είναι απλές συσκευές υποστηρικτικής τεχνολογίας που παρουσιάζουν εικόνες ή λέξεις τις οποίες το άτομο δείχνει για να επικοινωνήσει. Όσον αφορά τους συνθέτες ομιλίας είναι συσκευές υποστηρικτικής τεχνολογίας που παράγουν φωνή. (στο: Smith & Tyler, 2019:316,317)

Όσον αφορά τις υποστηρικτικές τεχνολογίες για παιδιά με ειδικές ανάγκες είναι στηριγμένες κυρίως σε τεχνολογίες των ασύρματων επικοινωνιών, της εικονικής πραγματικότητας και της ρομποτικής.

1)Συστήματα που υποβοηθούν την μάθηση. Είναι αναμφίβολο ότι οι νέες τεχνολογίες είναι σημαντικό εργαλείο της εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, η χρήση των ΤΠΕ προσφέρει ουσιαστικές δυνατότητες για την εκπαιδευτική διαδικασία και την υποστήριξη των ατόμων με ειδικές ανάγκες. Οι ΤΠΕ για παράδειγμα προσφέρουν σημαντική βοήθεια στα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες, καθώς παρέχουν μία επαναληπτική διαδικασία με ευχάριστο τρόπο, με πολυαισθητηριακή προσέγγιση του υλικού μάθησης.

2)Συστήματα που υποβοηθούν την επικοινωνία. Η επικοινωνία για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες αποτελεί συχνά μία πρόκληση. Οι νέες τεχνολογίες παρείχαν πολυάριθμες λύσεις και δυνατότητες όσον αφορά την επικοινωνία, και το σημαντικότερο για διαφορετικού είδους αναπηρίας ή προβλήματα επικοινωνίας. Για παράδειγμα:

- Βιντεοτηλέφωνα, δηλαδή συσκευές τηλεφώνων με κάμερα και οθόνη για να μεταδίδεται και να γίνεται λήψη εικόνας σε πραγματικό χρόνο. Αποδείχθηκε ένα σημαντικό και απαραίτητο μέσο για άτομα με προβλήματα ακοής, ομιλίας και βαριάς νοητικής στέρησης.

- Αμφίδρομοι βομβητές. Μικρές φορητές συσκευές που γίνεται χρήση από τα άτομα με προβλήματα ακοής ως κινητά τηλέφωνα αντί για να στέλνουν μηνύματα μέσω κινητού.
- Προσβάσιμες συσκευές κινητής τηλεφωνίας. Στη σύγχρονη εποχή το κινητό τηλέφωνο αποτελεί ένα αναπόσπαστο εργαλείο για να επικοινωνεί ο άνθρωπος. Ωστόσο, η πολύπλοκη χρήση του και ο σχεδιασμός του αποτελούν συχνά τροχοπέδη στο να χρησιμοποιούνται από άτομα με προβλήματα όρασης ή εντελώς τυφλούς. Παράγοντες που επηρεάζουν στην πολυπλοκότητα της χρήσης του είναι το πόσο μεγάλα είναι τα κουμπιά, το σχήμα τους και το μέγεθος του κειμένου και των εικόνων.
- Ομιλούσες συσκευές που αναγνωρίζουν χρώματα οι οποίες είναι σχεδιασμένες για χρήση από άτομα που έχουν προβλήματα όρασης ή είναι εντελώς τυφλά. Συνήθως, ο χρήστης έχει δυνατότητα ρύθμισης της έντασης ή επιλογής περισσότερων από μία γλώσσες. Αυτές οι συσκευές είναι πολύ βοηθητικές στην καθημερινότητα, καθώς μπορούν τα άτομα με προβλήματα όραση να ξέρουν τα χρώματα των ρούχων τους αλλά και για να αναγνωρίζουν προϊόντα. Επίσης, οι ομιλούσες συσκευές που αναγνωρίζουν χρώματα δεν αναγνωρίζουν απλά το χρώμα αλλά μπορούν να αναγνωρίζουν και συγκεκριμένη απόχρωση, δηλαδή αν είναι σκούρο ή ανοιχτό χρώμα. Λειτουργούν με την βοήθεια του κορεσμού, της απόχρωσης και του φωτισμού ώστε να προσδιοριστεί ποιο χρώμα είναι.
- Βοηθήματα επικοινωνίας για τα άτομα με νοητικά και γλωσσικά προβλήματα.
- Συσκευές οπτικής ανάγνωσης χαρακτήρων (OCR) που «διαβάζουν» ένα δακτυλογραφημένο κείμενο και προσπαθούν να το αποδώσουν σε γραπτό ή/και προφορικό λόγο. («Νέες Τεχνολογίες και Αναπηρία. Εξίσωση των ευκαιριών ή νέες μορφές αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία», 2014:137-139)

Το κράτος παρέχει για τα άτομα με ειδικές ανάγκες την δυνατότητα να βρίσκονται σε ειδικά ιδρύματα, την μερική κάλυψη των δαπανών για ειδικές θεραπείες, όπως θεραπείες στον φυσικοθεραπευτή, εργοθεραπευτή και λογοθεραπευτή και την δυνατότητα να αγοράσουν ειδικά βοηθήματα αναλόγως την πάθηση του καθενός, όπως

αμαξίδια για άτομα με αναπηρίες, ορθώσεις και προθέσεις, ακουστικά και οπτικά βοηθήματα καθώς και αναλώσιμα υλικά για τα άτομα που πάσχουν χρόνια. Δυστυχώς όμως δεν έχει προβλεφθεί από το κράτος και τους ασφαλιστικούς οργανισμούς η χρηματοδότηση για προϊόντα υποστηρικτικής τεχνολογίας, που μπορούν να βοηθήσουν την καθημερινότητα τους σε ένα μεγάλο και ουσιαστικό ποσοστό, για να μπορούν να νιώσουν αυτοεξυπηρετούμενοι και να μπορέσουν πιο εύκολα να ενταχθούν στην κοινωνία.. («Νέες Τεχνολογίες και Αναπηρία. Εξίσωση των ευκαιριών ή νέες μορφές αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία», 2014:176)

3.4.2 ΒΙΝΤΕΟ

Το βίντεο αποτελεί παρέμβαση υψηλής τεχνολογίας και μπορεί να διαδραματίσει σημαντικό μέσο στην εκπαιδευτική διαδικασία παιδιών με διαταραχές αυτιστικού φάσματος (ΔΑΦ). Ένα παράδειγμα παρέμβασης πολυμέσων είναι η μίμηση προτύπου μέσω βίντεο (επίδειξη συμπεριφορών προς μίμηση μέσω βίντεο), όπου το παιδί μπορεί να βλέπει ένα άτομο να παρουσιάζει μία σωστή συμπεριφορά και διδάσκεται έτσι κοινωνικές, επικοινωνιακές, λειτουργικές δεξιότητες ή δεξιότητες παιχνιδιού (Bellini & Akullian, 2007). Η μίμηση προτύπου μέσω βίντεο αξιοποιεί τις οπτικές δυνατότητες των μαθητών με ΔΑΦ και βοηθά στη διδασκαλία στοχευμένων δεξιοτήτων με την προσοχή σαφών παραδειγμάτων. Οι παρεμβάσεις υψηλής τεχνολογίας, όπως η μίμηση προτύπου μέσω βίντεο, διαδίδονται όλο και περισσότερο καθώς ο εξοπλισμός βιντεοσκόπησης και τα λογισμικά γίνονται πιο οικονομικά και πιο προσιτά. Ωστόσο, τα δυνητικά οφέλη των παρεμβάσεων υψηλής τεχνολογίας πρέπει να συνεξετάζονται με τα έξοδα, την εκπαίδευση και τους λοιπούς πόρους που απαιτούνται για τη χρήση των εργαλείων αυτών. (στο: Smith & Tyler, 2019:831)

Σύμφωνα με τους Goldsmith T. & LeBlanc L. (2004), η τεχνολογία βίντεο είναι σημαντικό εργαλείο και εύκολα προσβάσιμο για γονείς, δασκάλους και ειδικούς. Η μοντελοποίηση βίντεο είναι σχετικά εύκολη στην χρήση της, κερδίζει τα παιδιά και την προσοχή τους και προσφέρει και μία ελευθερία καθώς είναι εύκολη η επανάληψη του βίντεο. Αν και η παραγωγή ταινιών μπορεί να είναι στην αρχή ακριβή, τα ίδια βίντεο μπορούν να χρησιμοποιηθούν πολλές φορές με το ίδιο παιδί αλλά και με άλλα παιδιά που έχουν ίδιες ανάγκες και ιδιαιτερότητες. Ακόμη, η τεχνολογία του βίντεο είναι οικονομικά προσιτή και

εύκολη στην χρήση και για τους δασκάλους καθώς με ελάχιστες οδηγίες μπορούν να το χειριστούν αλλά και για τα ίδια τα παιδιά.

Οι ειδικοί που ερευνούν και οδηγούνται στην δημιουργία των μοντέλων βίντεο για παιδιά με ειδικές ανάγκες θα πρέπει να λάβουν υπόψη τους πολλές σχεδιαστικές λειτουργίες. Πρώτον, τα μοντέλα βίντεο πρέπει να λειτουργούν με σαφήνεια και λεπτομέρεια. Δεύτερον, είναι χρήσιμο να καθοριστούν τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα διέγερσης όσο το δυνατόν πιο εμφανή. Τέλος, θα πρέπει να υπάρξει ένας σχεδιασμός της μοντελοποίησης βίντεο με άλλα μέσα θεραπείας (π.χ. παιχνίδι ρόλων, ενίσχυση, κ.λπ.) για να γίνει πιο αποτελεσματική η μάθηση. (Goldsmith & LeBlanc,2004:169)

3.4.3 ΔΙΑΔΡΑΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ

Ο Διαδραστικός Πίνακας είναι ένα ψηφιακό μοντέλο αφής ,ο οποίος συνδέεται με έναν ηλεκτρονικό υπολογιστή (φορητό ή σταθερό) και ένα προβολικό (προτζέκτορα). Ο προτζέκτορας, κάνει προβολή το οπτικό σήμα εξόδου του υπολογιστή στην επιφάνεια του πίνακα. Υπάρχει σημαντική αλληλεπίδραση του χρήστη με τα εικονιζόμενα αντικείμενα, μέσω της αφής του ΔΠ. Ο ΔΠ πρέπει να συνδεθεί με έναν υπολογιστή που δημιουργεί τις πραγματικές εικόνες ή τα δεδομένα. Το άτομο που χρησιμοποιεί τον υπολογιστή, μπορεί να γράψει ή να ζωγραφίσει στην επιφάνειά του, να εκτυπώσει την εικόνα, να την αποθηκεύσει ή να την διανείμει σε ένα δίκτυο. (Βροχαρίδου & Σωτηράκη,2013:97).

Συγκεκριμένα, από παιδαγωγικής προσέγγισης, τα ιδιαίτερα τεχνικά χαρακτηριστικά του ΔΠ βοηθούν στην εκπαιδευτική διαδικασία μέσω:

- Της διαδραστικότητας μέσω της αφής και έτσι ενισχύεται η ενεργός μάθηση σε σχέση με την παθητική συμμετοχή.
- Του μεγέθους της οθόνης, το οποίο βοηθάει την συνεργασία και την ομαδικότητα.
- Της προσβασιμότητας που παρέχεται σε όλα τα παιδιά και κυρίως στους μαθητές με ειδικές ανάγκες όπως με προβλήματα όρασης ή κινητικά προβλήματα.
- Της εγγραφής της διαδικασίας παραγωγής εργασιών, η οποία προσφέρει ευκαιρίες για μετέπειτα χρήση ή για να αποδομήσει ή να αναλύσει τη διαδικασία. (Glover & Miller 2002; Wood, 2001). (στο: Βροχαρίδου & Σωτηράκη,2013:97).

Ο διαδραστικός πίνακας είναι ένα ενεργητικό μέσο διδασκαλίας και προσφέρει ευχαρίστηση και ικανοποίηση στον μαθητή. Σύμφωνα με την έρευνα του Τσικολάτα Α.(2011), ο διαδραστικός πίνακας αποτελεί σημαντικό εργαλείο στην ειδική αγωγή αφού ξεπερνιούνται τεράστιες δυσκολίες. Τα άτομα που δεν έχουν αναπτύξει λεπτή κινητικότητα για την χρήση του ποντικιού, κάνουν άριστη χρήση του ir-pen (στυλός υπερύθρων). Ο διαδραστικός πίνακας διευκολύνει από την μία τους μαθητές με προβλήματα όρασης καθώς έχουν μπροστά τους μία μεγάλη οθόνη, μέσω του προβολέα και έτσι μπορούν να συμμετέχουν στο μάθημα πιο εύκολα. Και από την άλλη, διευκολύνει και τους μαθητές με προβλήματα κίνησης, τόσο στο μαθησιακό κομμάτι γενικά αλλά και στα κινητικά τους προβλήματα καθώς κάνουν εξάσκηση σε κινητικές ασκήσεις αφού χρειάζεται η μετακίνησή τους από ένα μέρος της προβολής στον τοίχο σε ένα άλλο.

Η χρήση του Διαδραστικού Πίνακα μπορεί να προσφέρει σημαντικές συνέπειες στην εκπαιδευτική διαδικασία. Αρχικά, βελτιώνει τη σχέση δασκάλου και μαθητή καθώς συνεργάζονται, ενθαρρύνει τον μαθητή να συμμετέχει περισσότερο στην τάξη και σίγουρα το μάθημα γίνεται πιο παραστατικό και τέλος αποτελεί μία ενδιαφέρουσα εκπαιδευτική εμπειρία.

3.4.4 ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΟΣ ΥΠΟΛΟΓΙΣΤΗΣ

Στα τέλη της δεκαετίας του 1950, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής είχε δειλά και σταδιακά και εκπαιδευτική υπόσταση ως μέσου διδασκαλίας. Μετά από 20 χρόνια, υπήρξε μεγαλύτερο ενδιαφέρον για εξατομικευμένη διδασκαλία. Γι αυτό τον λόγο, παρουσιάστηκαν οι μικροϋπολογιστές, οι οποίοι ήταν η απαρχή για την εξατομικευμένη και ενισχυτική διδασκαλία αλλά και οι μαθητές μπόρεσαν να ανακαλύψουν τον δικό τους ρυθμό μάθησης. (Μαστρογιάννης,2014:1)

Σύμφωνα με έρευνες (π.χ., Clements & Sarama, 2003; Yelland, 2005; Siraj-Blatchford & Siraj-Blatchford, 2006; McCarrick & Li, 2007) , ο Η/Υ μπορεί να θεωρηθεί βασικό εργαλείο για την μάθηση των μαθητών αλλά και να συμβάλει σε θέματα επικοινωνίας, ομαδικότητας, δημιουργικότητας και γλωσσικής ανάπτυξης των μικρών παιδιών. Ορισμένες έρευνες θεωρούν σημαντική τη χρήση του Η/Υ από την νηπιακή ηλικία. (βλ. Ντολιοπούλου, 2006; Νικολοπούλου, 2009). Ωστόσο, για να αξιοποιηθεί η χρήση του υπολογιστή στην

προσχολική εκπαίδευση βασική προϋπόθεση αποτελεί η ενεργός και λειτουργική ένταξη του στο σχολικό πλαίσιο, το να γίνει ένα με τις καθημερινές δραστηριότητες και πρακτικές του σχολείου. (Plowman & Stephen, 2003). Έτσι, θα γίνει αντιληπτό από τα παιδιά το γεγονός ότι ο υπολογιστής μπορεί να συμβάλει ουσιαστικά και αποτελεσματικά στην εκπαιδευτική διαδικασία. (Κόμης, 2004). (στο: Νικολοπούλου Κ., 2013:85)

Η επίλυση προβλημάτων με τις δραστηριότητες του υπολογιστή παρακινεί τα παιδιά από το νηπιαγωγείο κιόλας να επιλέγουν και να αποφασίζουν, να αλλάζουν τις στρατηγικές τους, να επιμείνουν και να πετύχουν υψηλές βαθμολογίες σε τεστ κριτικής σκέψης. Τα παιδιά προσχολικής και δημοτικής τάξης αναπτύσσουν την ικανότητα κατανόησης της φύσης των προβλημάτων και χρησιμοποιούν παραστάσεις όπως σχέδια για την επίλυσή τους. (Clemens, Nastasi & Swaminathan, 1993:59).

Ακόμη, τα αποτελέσματα της έρευνας του Μπράτιση Θ. (2013) , από μια πιλοτική προσπάθεια των διδακτικών προσεγγίσεων, φάνηκαν αρκετά αισιόδοξα. Αποδείχτηκε, ότι είναι εφικτό να γίνει προσέγγιση από παιδιά αυτής της ηλικίας, νέων εννοιών πληροφορικής, να γίνει εμπλουτισμός του λεξιλογίου τους, με σωστούς και σύγχρονους επιστημονικούς όρους, να αποκτήσουν μεγαλύτερη εμπειρία με τον υπολογιστή και τους τρόπους χειρισμού του, αλλά και να γίνει κατανοητό πως χρησιμοποιούνται και λειτουργούν άλλες επιμέρους συσκευές,, που αποτελούν ένα σύστημα του υπολογιστή, διαμορφώνοντας νέες ή αλλάζοντας προϋπάρχουσες αναπαραστάσεις. Τα παραπάνω είναι δυνατό να υλοποιηθούν, αν εφαρμοστούν διδακτικά σενάρια, που στηρίζονται στις αρχές της θεωρίας του εποικοδομητισμού, με ορθή στοχοθεσία, χωρίς ασάφειες και ενδεδειγμένη μαθησιακή προσέγγιση.

Χάρη στην τεχνολογία μπορούν να εξασφαλιστούν ίσοι όροι συμμετοχής για τους μαθητές με ειδικές ανάγκες και για τους μαθητές χωρίς κάποια μορφή αναπηρίας. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με τον ο IDEA '04, όλες οι πολιτείες καλούνται να υιοθετήσουν τις Εθνικές Προδιαγραφές Προσβασιμότητας των Διδακτικών Υλικών. Σύμφωνα με αυτές, τα κείμενα οφείλουν να είναι διαθέσιμα σε ηλεκτρονική μορφή, έτσι ώστε να είναι δυνατή η άμεση παραγωγή μεγέθυνσης, μετάφρασης σε κώδικα Braille ή φωνητικής μορφής του κειμένου μέσω του ηλεκτρονικού υπολογιστή για όσους χρειάζονται τις προσαρμογές αυτές (OSEP, 2006)(στο: Smith & Tyler, 2019:95,96)

Οι υπολογιστές αποτελούν σημαντικό εργαλείο της Ειδικής Αγωγής. Οι υπολογιστές βοηθούν όλους τους μαθητές να παραδίδουν πιο ευανάγνωστες εργασίες. Για τους μαθητές

που γράφουν δυσανάγνωστα ή δεν μπορούν να γράψουν μία τακτική εργασία, η επεξεργασία κειμένου καθιστά λιγότερο ορατή την ανεπάρκειά τους και οδηγεί σε καλύτερους βαθμούς. (Smith & Tyler, 2019:448)

Οι υπολογιστές μπορούν να βοηθήσουν στο να αντιμετωπιστούν ουσιαστικές ανάγκες των ατόμων με νοητική αναπηρία και διάχυτες αναπτυξιακές διαταραχές, όπως π.χ. η ανάγκη να ζουν σε ασφαλές περιβάλλον, το να μπορούν να επικοινωνούν, να απεγκλωβιστούν από την πίεση της (ιδίως στα άτομα με αναπτυξιακές διαταραχές) κοινωνικής συναναστροφής, να έχουν εξατομικευμένη εργασία κ.ά («Νέες Τεχνολογίες και Αναπηρία. Εξίσωση των ευκαιριών ή νέες μορφές αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία», 2014:156)

Τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν προσδοκίες για το νέο εκπαιδευτικό περιβάλλον, γιατί η φυσική μετακίνηση μπορεί να αντικατασταθεί με την τηλεκπαίδευση και έτσι με την χρήση διαδικτυωμένου ηλεκτρονικού υπολογιστή να αποτελέσουν αναπόσπαστο μέρος της νέας εικονικής μαθησιακής πραγματικότητας. Ακόμη η ανάπτυξη ειδικών εργαλείων και μεθόδων τα οποία θα υποστηρίζουν κυρίως τα άτομα με πρόβλημα στην όραση και την ακοή θα συνθέσουν το παζλ της σύγχρονης τηλεκπαίδευσης. (Ψύλλα, Μυριγιαννάκη, Βαζαίου & Στασινοπούλου, 2003:195)

Τα παιδιά με τύφλωση έχουν τη δυνατότητα να χειρίζονται πληκτρολόγια αφής, να ακούν τα μηνύματα ,καθώς και να επικοινωνούν με σήματα μορς. Παράλυτα παιδιά μόνο με τη φωνή τους ή το ανοιγόκλεισμα των βλεφάρων μπορούν να χρησιμοποιούν τον υπολογιστή και να έχουν τα ίδια αποτελέσματα με τα συνομήλικα παιδιά. Όσον αφορά τα άτομα που δεν μπορούν να μιλήσουν, ο υπολογιστής μπορεί να το κάνει γι'αυτά, πληκτρολογώντας τα σήματα που επιθυμούν. Υπάρχουν πολλά παιδιά με σοβαρές φυσικές αδυναμίες που μπορούν μέσω του υπολογιστή να τελειώσουν και το πανεπιστήμιο με μαθήματα εξ'αποστάσεως. (Ράπτης & Ράπτη,2014:480)

Ακόμη, έχει φανεί ότι τα οπτικά σήματα που συνδυάζονται με τα ακουστικά και την αισθησιοκινητική μάθηση, η καθαρή και τακτική εμφάνιση του κειμένου τους, η εργασία με ταμπέλες στην οθόνη του υπολογιστή, τα ακουστικά βοηθήματα, τα χρώματα, η πληκτρολόγηση κειμένου ενισχύουν την μνήμη, την επεξεργασία των σημάτων, την οργάνωση των ιδεών. Έτσι, τα παιδιά με ειδικές ανάγκες μέσω του υπολογιστή μπορούν να αποκτήσουν αυτονομία και αυτοπεποίθηση και να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις των αναλυτικών προγραμμάτων. (Ράπτης & Ράπτη,2014:482)

Εν τέλει, η διαμεσολαβητική λειτουργία του υπολογιστή αποτελεί σημαντικό παράγοντα για να έχουμε σημαντικά μαθησιακά αποτελέσματα μέσω του υπολογιστή και έτσι να πραγματοποιηθούν σημαντικές κοινωνικές αλληλεπιδράσεις. Η διαδραστικότητα που παράγεται, μπορεί να οδηγήσει σε ποικίλους τρόπους πλουραλιστικής θέασης και οι μαθητές να χρησιμοποιήσουν αποτελεσματικά τη τεχνολογία. (Blackmore et al, 2003). (στο: Μαστρογιάννης,2014:16)

3.4.5 ΕΙΚΟΝΙΚΗ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ

«Ο όρος "Εικονική Πραγματικότητα" κάνει περιγραφή ενός συνόλου από υλικά (ηλεκτρονικοί υπολογιστές και ειδικές συσκευές) και λογισμικού (προγράμματα γραφικών και κίνησης και ειδικά προγράμματα) με το οποίο τα άτομα μπορούν να οπτικοποιήσουν και να αλληλοεπιδράσουν με τα αντικείμενα ενός κόσμου που "υπάρχει" μέσα σ' έναν υπολογιστή» (Wolf, 1997). Αν θέλουμε να περιλάβουμε και τις νοητικές διεργασίες που λαμβάνουν χώρα για όσο διάστημα κάποιος βρίσκεται μέσα σε έναν εικονικό κόσμο, μπορούμε να πούμε ότι η Ε.Π. είναι "...μια κατάσταση που δημιουργείται στο μυαλό και που μπορεί, με μεταβαλλόμενο ποσοστό επιτυχίας, να απασχολεί την προσοχή ενός ανθρώπου με τρόπο παρόμοιο με αυτόν στο πραγματικό περιβάλλον. Οι συσκευές που κάνουν χρήση βοηθούν στο να δημιουργηθεί αυτή η κατάσταση" (Macpherson, 1998). Με άλλα λόγια η Ε.Π. είναι μια νοητική κατάσταση στην οποία το υποκείμενο-χρήστης βυθίζεται -μερικώς ή ολικώς- σ' ένα τεχνητό περιβάλλον, που έχει δημιουργηθεί με την υποστήριξη των υπολογιστών, το οποίο μπορεί να έχει πολλά κοινά ή πολλές αντιθέσεις από την πραγματικότητα.(στο: Φωκίδης & Τσολακίδης, 2004:1)

Έπειτα από χρόνια τριβής και επιτυχίας στον τομέα της επιστήμης των υπολογιστών έχουν οδηγήσει σε τεχνολογία εικονικής πραγματικότητας που δίνει τη δυνατότητα να γνωρίσει κανείς έναν τρισδιάστατο κόσμο που κατασκευάζεται - στήνεται από υπολογιστή στον οποίο τα άτομα έχουν την ευκαιρία να συμπεριφέρονται και να αντιμετωπίζουν απαντήσεις στη συμπεριφορά τους. Συγκεκριμένες φοβίες, μπορούν να αντιμετωπιστούν με τη χρήση της εικονικής πραγματικότητας, ως μέσο θεραπείας έκθεσης σε αυτές (Rothbaum et al., 1995; Rynne, 1994), ως συμπληρωματική θεραπεία του πόνου στο έγκαιρο κατά τη διάρκεια της περιποίησης του τραύματος (Hoffman et al., 2004), για να συμβάλει με ασφάλεια στη χρήση αναπηρικών αμαξιδίων για παιδιά που έχουν εγκεφαλική παράλυση (Ira, 1997) και για

την αποκατάσταση ειδικευμένης κίνησης για παιδιά που βρίσκονται σε ανάρρωση από τραύματα και ασθένειες (Andrae, 1996; Kuhlen & Doyle, 1994; Latash, 1998; Rose, Johnson, & Attree, 1997). (στο: Goldsmith & LeBlanc ,2004:171).

Ένα βασικό πλεονέκτημα της εικονικής πραγματικότητας είναι ότι προσφέρει ασύγκριτο έλεγχο στο περιβάλλον, δίνοντας την δυνατότητα στους ερευνητές και τους ειδικούς να οργανώσουν ένα σωστό περιβάλλον για την μάθηση. Ένα ακόμη σημαντικό πλεονέκτημα είναι ότι μπορεί να παρέχει ένα ρεαλιστικό και ασφαλές περιβάλλον, στο οποίο θα παρέχεται διδασκαλία δεξιοτήτων που σχετίζονται με κάποιο επίπεδο κινδύνου (π.χ. ασφάλεια πεζών, ασφάλεια ξένων κ.λπ.) διδάσκοντας στο φυσικό περιβάλλον. (Goldsmith & LeBlanc,2004:171,172).

3.4.6 ΡΟΜΠΟΤΙΚΗ

«Η εκπαιδευτική ρομποτική χαρακτηρίζεται ως μία μορφή εκπαιδευτικής τεχνολογίας που στηρίζεται στις αρχές της οικοδόμησης και κυρίως της κατασκευής και της γνώσης». Η φυσική παρουσία του ρομπότ δίνει την δυνατότητα στον μαθητή για δημιουργική εργασία, ανάπτυξη κριτικής σκέψης, για υλοποίηση και ενίσχυση των νοητικών μοντέλων του. (Μικρόπουλος & Μπέλλου,2010:152)

Ένας πολλά υποσχόμενος χώρος για την εφαρμογή της κατασκευαστικής και της ενσαρκωμένης, αυθεντικής μάθησης με ένα παιγνιώδη τρόπο με τη μορφή ολοκληρωμένης δραστηριότητας είναι επίσης και ο αναδυόμενος τομέας της εκπαιδευτικής ρομποτικής τύπου Lego. Το προγραμματιζόμενο ρομπότ, είναι βασικό εργαλείο της εκπαιδευτικής ρομποτικής το οποίο αποτελεί ένα νέο αντικείμενο στο περιβάλλον του παιδιού. Το πακέτο LEGO MINDSTORMS, αν χρησιμοποιηθεί σωστά, μπορεί να προσφέρει ένα περιβάλλον εποικοδομητικής μάθησης που θα προσφέρει σημαντικές εκπαιδευτικές δραστηριότητες, όπως η επίλυση ανοιχτών προβλημάτων από τον πραγματικό κόσμο, θα παροτρύνει την έκφραση και την ατομική συμμετοχή στη μαθησιακή διαδικασία και θα συνεισφέρει στην κοινωνική αλληλεπίδραση. (Ράπτης & Ράπτη,2014:402-3)

Η ρομποτική εκπαιδευτική συντελεί στην ανάπτυξη ενός περιβάλλοντος πρωτότυπων δραστηριοτήτων, καθώς τα παιδιά συμμετέχουν στην ανάλυση, σχεδίαση και εφαρμογή ρομποτικών κατασκευών. Οι αφηρημένες έννοιες, ο προγραμματισμός, η αλληλεπίδραση

ανθρώπου-μηχανής, το να εξοικειώνονται με τις νέες τεχνολογίες συνδέονται με ένα από τη φύση του διαθεματικό πλαίσιο, ανάλογα με τον τομέα που εφαρμόζεται. Δεξιότητες γνωστικών, συναισθηματικών και ψυχοκινητικών δεξιοτήτων, αναπτύσσονται μέσω ενός πλαισίου όπου τα παιδιά έχουν την αίσθηση ότι παίζουν. (Ράπτης & Ράπτη,2014:404-5)

Η ρομποτική αποτελεί σημαντικό εργαλείο στα χέρια των ειδικών για παιδιά με αυτισμό. Τα ρομπότ δίνουν την δυνατότητα στους εκπαιδευτικούς να διδάσκουν βασικές δεξιότητες στο πώς να αλληλεπιδρούν κοινωνικά εφαρμόζοντας τα παιχνίδια περιστροφής και μίμησης. Έτσι, τα ρομπότ ως εργαλεία διαμεσολαβούν και μπορούν να βοηθήσουν στην αλληλεπίδραση με τα άλλα παιδιά και τους ενήλικες. (Goldsmith & LeBlanc, 2004:172). Για ένα παιδί με αυτισμό, το ρομπότ μπορεί να το φοβάται λιγότερο και να μπορεί να συνεργαστεί μαζί του πιο εύκολα από ότι με τον άνθρωπο.

Συγκεκριμένα, στη μελέτη των Valadão,Goulart,Rivera,CaldeiraBastos FilhoFrizera-Neto & Carelli (2016) χρησιμοποιήθηκε ένα ρομπότ με ειδικά σχεδιασμένη κίνηση και το οποίο είχε μια οθόνη για να προβάλλονται τα διαδραστικά περιεχόμενα, με στόχο την αλληλεπίδραση με αυτιστικά παιδιά. Τα αποτελέσματα ήταν αρκετά ενθαρρυντικά, γιατί επιτεύχθηκε η βλεμματική επαφή και τα παιδιά παρουσίασαν επιπλέον κοινωνικές δεξιότητες (λεκτικής και μη λεκτικής επικοινωνίας).

Σύμφωνα με τον Dautenhahn (1999), το project Aurora είναι μία από τις πρώτες και πιο ουσιαστικές προσπάθειες στο χώρο της ρομποτικής. Συγκεκριμένα, το project Aurora αφορά τη δημιουργία μιας αυτόνομης ρομποτικής πλατφόρμας ως εργαλείο αποκατάστασης για αυτιστικά παιδιά. Το project Aurora δεν έχει σκοπό την αντικατάσταση των ανθρώπων με ρομπότ. Ο βασικός σκοπός είναι να προσφέρει την δυνατότητα στα αυτιστικά παιδιά να αντιληφθούν την αίσθηση του κόσμου μέσω των υπολογιστών και της ρομποτικής τεχνολογίας.

Συμπερασματικά, τα ρομπότ μπορούν να συμβάλουν αποτελεσματικά στη διαδικασία αποκατάστασης και έχουν τη δυνατότητα να συμβάλουν ουσιαστικά στον τομέα του αυτισμού. Είναι σε θέση να παράγουν συνεπείς, επαναλαμβανόμενες και αξιόπιστες συμπεριφορές. Αυτό δημιουργεί ένα σταθερό περιβάλλον για τον χρήστη και δημιουργεί ένα επίπεδο εμπιστοσύνης στις υπάρχουσες αλληλεπιδράσεις. Ταυτόχρονα, ένα ρομπότ μπορεί να προσαρμόσει διακριτικά τις ενέργειές του για να διατηρήσει το επίπεδο ενδιαφέροντος χωρίς να γίνει πολύ απρόβλεπτο. Έτσι, τα ρομπότ έχουν τη δυνατότητα να συνεισφέρουν στον τομέα του αυτισμού τις σχετικές ιδιότητες που βοηθούν στην αποκατάσταση των

αυτιστικών παιδιών, ενώ παράλληλα τα παιδιά θα νιώθουν ευχαρίστηση. (Werry & Dautenhahn,1999:7-8)

3.5 ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ

Η τεχνολογία μπορεί να προσφέρει πολλά πλεονεκτήματα στα παιδιά με ειδικές ανάγκες και πιο συγκεκριμένα στα παιδιά με μαθησιακές δυσκολίες μπορεί να ενισχύσει τα δυνατά σημεία τους, να αντισταθμίσει τις συνέπειες των δυσκολιών τους, να προσφέρει εναλλακτικά μέσα για την εκτέλεση των έργων. Έτσι τα παιδιά συμμετέχουν περισσότερο στο αναλυτικό πρόγραμμα της γενικής εκπαίδευσης σε ένα περιβάλλον ενεργής μάθησης. Ακόμη, η τεχνολογία μπορεί να τους διδάξει πώς να αναζητούν πληροφορίες στο διαδίκτυο. (Smith & Tyler, 2019:382)

Το διαδίκτυο προσφέρει καινούριες ευκαιρίες στα άτομα με ειδικές ανάγκες γιατί τους παρέχει την δυνατότητα να ασχοληθούν αρκετά με την εκπαίδευσή τους, αξιοποιώντας το χρόνο που υποχρεωτικά κάθονται σε ένα αναπηρικό καροτσάκι ώστε να μελετούν. (Ράπτης & Ράπτη,2014:480)

Αξιοποιώντας τα θετικά χαρακτηριστικά της πολυμεσικής τεχνολογίας σε συνδυασμό με τις δυνατότητες του Διαδικτύου, διαπιστώνεται ότι είναι εφικτή η ανάπτυξη και χρήση εκπαιδευτικού υλικού που μπορεί να βοηθήσει αποτελεσματικότερα το μαθητή στο να εκπληρώσει τους μαθησιακούς του στόχους. Παρέχοντας διαφορετικές μορφές υλικού με ενσωματωμένα αντικείμενα διαφορετικών μέσων, όπως κείμενο, εικόνα, γραφικά, ήχο και βίντεο, δημιουργούνται εκπαιδευτικές δραστηριότητες που υποστηρίζουν καλύτερα το μαθητή στην κατανόηση γνωστικών εννοιών διότι ανταποκρίνεται στο κυρίαρχο μαθησιακό του στυλ. (Λεοντίδης & Παπαδάκης,2013:9)

Το διαδίκτυο, με τις πολυάριθμες εφαρμογές και τα ευέλικτα, έτοιμα προγράμματά του, αποτελεί ένα σημαντικό εκπαιδευτικό μέσο, που μπορεί να αποτελέσει έναυσμα αλλά προσφέρει και μαθησιακά οφέλη, αν βέβαια όλες αυτές οι υπηρεσίες του ενσωματώνονται με τα ενδιαφέροντα των μαθητών με αναπηρίες. (Williams, Jamali & Nicholas, 2006). (στο: Μαστρογιάννης,2014:8)

Οι χρήσεις του διαδικτύου τόσο από μαθητές όσο και από εκπαιδευτικούς είναι πολλές. Από τη μία συμβάλουν στην ανάπτυξη της διερευνητικής και αυτόνομης μάθησης και από την άλλη στην επικοινωνία και συνεργασία ανάμεσα σε μαθητές ή μαθητών και εκπαιδευτικών με την χρήση του e-mail. Ακόμη, το διαδίκτυο συμβάλει και στην προβολή του σχολείου και του έργου τους, καθώς υπάρχει συνεργασία δασκάλου και μαθητών για να κατασκευάσουν την σχολική ιστοσελίδα. (Ράπτης & Ράπτη,2014:506)

Τα τελευταία έτη , κατά τη διάρκεια υλοποίησης διαφόρων έργων έχει δημιουργηθεί η ιστοσελίδα: (<http://e-yliko.gr/resource/supportmaterial/EduAll.aspx>) η οποία διαθέτει όλους τους τίτλους Εκπαιδευτικού Λογισμικού του Υπουργείου Παιδείας σε αλφαβητική αντιστοιχία. Μια υποσελίδα (http://e-yliko.gr/htmls/amea/amea_soft.aspx) περιέχει ειδικά διαμορφωμένο λογισμικό για άτομα με μαθησιακές δυσκολίες Υποδειγματικοί τίτλοι είναι οι «Μαθαίνω να Κυκλοφορώ με Ασφάλεια», «Στρογγυλά με αξία» και «Αριθμομαχίες / Εικονόλεξα» με εύκολα και ενδιαφέροντα μαθήματα κυκλοφοριακής αγωγής, χρήσης των κερμάτων αλλά και βελτίωση δεξιοτήτων στο λόγο και στην ομιλία, αντιστοίχως. (Μαστρογιάννης,2014:8)

Στη συνέχεια, στον ιστότοπο <http://www.prosvasimo.gr> του έργου «Σχεδιασμός και Ανάπτυξη προσβάσιμου εκπαιδευτικού & εποπτικού υλικού για μαθητές με «αναπηρίες» βρίσκεται σημαντικό υλικό, που προέκυψε από την έρευνα και συγκέντρωση, από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής, όλης της παραγωγής, που αναπτύχθηκε από συγχρηματοδοτούμενα προγράμματα, ώστε να έχουν πρόσβαση εύκολα όλοι οι εκπαιδευτικοί (Γελαστοπούλου & Κουρμπέτης, 2014). Το υλικό αυτό απευθύνεται σε μαθητές που ανήκουν στο αυτιστικό φάσμα, που έχουν δυσκολίες στην όραση και στην ακοή,κινητικά προβλήματα των άνω άκρων, μέτρια και ελαφριά νοητική καθυστέρηση καθώς και δυσκολίες προσοχής και συγκέντρωσης. Για μαθητές με νοητική αναπηρία διατίθενται τρία (3) Αναλυτικά Προγράμματα Σπουδών, επτά (7) λογισμικά και πέντε (5) είδη επιμορφωτικού - εκπαιδευτικού υλικού με καλές πρακτικές και δειγματικές διδασκαλίες, ενώ για μαθητές με μαθησιακές δυσκολίες συγκεντρώθηκαν αντίστοιχα ένα (1) Αναλυτικό Πρόγραμμα, ένα (1) λογισμικό και επτά (7) τίτλοι εκπαιδευτικού - επιμορφωτικού υλικού (Γελαστοπούλου & Κουρμπέτης, 2014). Για παράδειγμα, θα ήταν δυνατό να αξιοποιηθεί άμεσα στο σχολικό περιβάλλον, καθώς είναι διαθέσιμο το λογισμικό ΑΚΤΙΝΕΣ, το οποίο είναι «ένα δομημένο εκπαιδευτικό περιβάλλον, κατάλληλο για παιδιά προσχολικής ηλικίας και παιδιά με ελαφριά και μέτρια νοητική υστέρηση». (στο: Μαστρογιάννης,2014:8,9)

Ακόμη, μια ιστοσελίδα, με περίσσιο και ποικίλο υλικό για την Ειδική Εκπαίδευση, είναι η <http://www.do2learn.com>. Σε αυτή την e-διεύθυνση παρέχονται ουσιαστικές λύσεις, που έχουν σχέση με κοινωνικές δεξιότητες και δραστηριότητες συμπεριφοράς και επικοινωνίας, όπως το να μαθαίνουν παιχνίδια και τραγούδια. Υπάρχουν ακόμη και οδηγοί μετάβασης στον εργασιακό χώρο αλλά και πλούσιο υλικό για την ανάπτυξη δεξιοτήτων και γνώσεων για να συμμετέχουν στον πραγματικό κόσμο. (Μαστρογιάννης,2014:9)

Στις μέρες μας, τα Εναλλακτικής και Επαυξητικής Επικοινωνίας (ΕΕΕ) στηρίζονται σε συστήματα πληροφορικής και προσφέρουν προφορικό ή γραπτό λόγο. Η σύνδεση των βοηθημάτων επικοινωνίας στα τηλεφωνικά δίκτυα και στο διαδίκτυο αποτελεί απαίτηση των ατόμων με γλωσσική αναπηρία. Έτσι, τα άτομα με γλωσσικά προβλήματα θα έχουν την δυνατότητα να χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες του διαδικτύου, όπως το ηλεκτρονικό ταχυδρομείο και το chat, καθώς και να μπορούν να εισέλθουν στο περιεχόμενο του παγκόσμιου ιστού μέσω του δικού τους Συμβολικού Συστήματος Επικοινωνίας («Νέες Τεχνολογίες και Αναπηρία. Εξίσωση των ευκαιριών ή νέες μορφές αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία», 2014:157)

Μέσω του παγκόσμιου διαδικτύου, τα πανεπιστήμια σε όλο τον κόσμο μπορούν να συνάψουν επιστημονικές συνεργασίες και να συμμετέχουν από κοινού σε ερευνητικά προγράμματα. Ακόμη, όσον αφορά τα πανεπιστήμια η ψηφιακή βιβλιοθήκη είναι ένα σημαντικό βήμα για όλους και περισσότερο για τα άτομα με αναπηρίες καθώς τους διευκολύνουν με την φυσική μετακίνηση αλλά και για όλους είναι μία αμέτρητη πηγή βιβλίων και δεδομένων. (Ψύλλα, Μυριγιαννάκη, Βαζαίου & Στασινοπούλου, 2003:196,197)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ ΣΤΗΝ ΤΕΧΝΗ

Όλα τα σύγχρονα μέσα που προσφέρουν οι ΤΠΕ μέσα από εξειδικευμένο λογισμικό, όπως ηλεκτρονικές εγκυκλοπαίδειες, εφαρμογές πολυμέσων, εικονικά μουσεία αλλά και τα μέσα κοινωνικής δικτύωσης (Social Networks), προσφέρουν σημαντικό βήμα για να γνωρίσουν οι μαθητές τον ρόλο της τέχνης.

Ο σύγχρονος εκπαιδευτικός πρέπει να έχει μία κριτική ματιά με υπευθυνότητα στα μουσικά ακούσματα μέσα στην τάξη και όχι μόνο μουσικές γνώσεις. Σε αυτό θα τον βοηθήσουν από τη μία η πληθώρα μουσικών παραδειγμάτων του διαδικτύου και από την άλλη η δημιουργική του φαντασία. Οι νέες τεχνολογίες διαδραματίζουν ένα σημαντικό ρόλο στο να μπορεί κάποιος να ακούει εύκολα και γρήγορα μουσική, να δημιουργεί και να εκτελεί μουσική. Έτσι το παιδί έρχεται εύκολα στη θέση του δημιουργού. Έτσι, θα καλλιεργήσει έναν «κριτικό γραμματισμό», γιατί θα έχει καταλάβει αποτελεσματικότερα τους σκοπούς και τους λόγους που δημιουργήθηκε το έργο. (Μόσχος & Μπίκος,2011:200).

Οι σύγχρονες τεχνολογίες συντέλεσαν στο να γνωρίσουμε καλύτερα την Μουσική. Ο καθένας είτε το σχολείο είτε ο μαθητής μπορούν να δημιουργήσουν μουσική και να γίνει γνωστή μέσω του διαδικτύου. Κυρίως όμως δίνεται η ευκαιρία πρόσβασης σε τέτοιο βαθμό ώστε να απαιτείται η ανάπτυξη μεταγνωστικών δεξιοτήτων, για τη διαχείριση των λογισμικών και των βάσεων δεδομένων. Έτσι εκτός από τις λειτουργικές γνώσεις για να μπορέσει κάποιος να αξιοποιήσει τη μουσική μέσω των ΤΠΕ, θεωρείται απαραίτητη και η κριτική κατανόηση των μουσικών έργων. Η κριτική παρατήρηση του τοπίου της Μουσικής μέσα από τον κόσμο των ΤΠΕ, οδηγεί στη γνώση αυτή. (Μόσχος & Μπίκος,2011:202)

Με τα νέα ηλεκτρονικά μέσα, όλα τα παιδιά, ανεξάρτητα από τη δυσκολία που αντιμετωπίζουν, έχουν την δυνατότητα να βρεθούν στο μαγικό κόσμο της μουσικής, όχι μόνο ως ακρατές ή μαθητευόμενοι με τη συμβατική έννοια, αλλά και σε μικρό ή μεγάλο βαθμό ως συνθέτες μουσικών φράσεων, σύντομων κομματιών για τις εορταστικές εκδηλώσεις του σχολείου τους. Τα σύγχρονα μέσα του υπολογιστή βοηθούν τα αποτελέσματα να είναι εντυπωσιακά, τα οποία έχουν σχέση τόσο με το υλικό μέρος του υπολογιστή όσο και με το λογισμικό, όπως είναι για παράδειγμα οι διάφορες μουσικές κάρτες, και τα ηλεκτρονικά

προγράμματα μουσικής σύνθεσης με την χρήση του ήχου πολλών μουσικών οργάνων. (Ράπτης & Ράπτη,2014:485,486)

Η εκμάθηση μουσικής με τη βοήθεια των σύγχρονων μέσων πραγματοποιείται με βάση τον υπολογιστή και με κίνητρο τις εμφανίσεις σε διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις από το απλό εμπειρικό και πρακτικό επίπεδο μέχρι και το πιο προχωρημένο επίπεδο θεωρίας, εκτέλεσης και σύνθεσης. (Ράπτης & Ράπτη,2014:486)

Οι τέχνες διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην καλλιέργεια της φαντασίας του παιδιού. Μέσα από τις νέες τεχνολογίες μπορούν τα παιδιά από μικρή ηλικία να κατανοήσουν καλύτερα κάθε μορφή τέχνης. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με την έρευνα των Βροχαρίδου & Σωτηράκη (2013), ο Διαδραστικός Πίνακας βοηθάει από την προσχολική ηλικία να προσεγγίσει την τέχνη. Ο Διαδραστικός Πίνακας (ΔΠ) έχει από τη μία τις δυνατότητες ενός υπολογιστή αλλά από την άλλη την απλότητα και λειτουργικότητα ενός συμβατικού πίνακα.

Ο διαδραστικός πίνακας θεωρείται χρήσιμο τεχνολογικό εργαλείο για να προσεγγιστεί η τέχνη. Σε αυτό βοηθούν τόσο τα χαρακτηριστικά του όσο και οι δυνατότητες που προσφέρει. Αφενός, όσον αφορά τα χαρακτηριστικά του ΔΠ είναι το μέγεθος της οθόνης, η διαδραστικότητα, το ότι είναι προσβάσιμο για όλους τους μαθητές, το ότι υπάρχει η δυνατότητα εγγραφής της διαδικασίας παραγωγής έργου. Αφετέρου, όσον αφορά τις δυνατότητες που προσφέρονται για τη χρήση του ως εποπτικό μέσο, ως διαδραστικό μέσο σε διαδικτυακές εφαρμογές και κλειστού τύπου λογισμικού, ως μέσο κατασκευής εικαστικού έργου και ως μέσο αξιολόγησης της εκπαιδευτικής διαδικασίας, συντελούν στο να θεωρείται ο ΔΠ σημαντικό εργαλείο για την αξιοποίηση της τέχνης. (Βροχαρίδου & Σωτηράκη,2013:96).

Κατά την υλοποίηση του προγράμματος της έρευνας των Βροχαρίδου & Σωτηράκη (2013), ανακάλυψαν ότι ο Διαδραστικός πίνακας δεν συντελεί ουσιαστικά μόνο στην αξιοποίηση της Τέχνης, αλλά και για άλλες μαθησιακές γνώσεις και δεξιότητες όπως στα μαθηματικά όσον αφορά τη συμμετρία και τις καμπύλες αλλά και στη γλώσσα μέσω της ανάπτυξης εικαστικού λεξιλογίου. Επιπροσθέτως, το μεγάλο μέγεθος οθόνης βοηθάει στην ομαδικότητα της τάξης για εργασίες και έτσι οι μαθητές μαθαίνουν να συνεργάζονται ομαδικά. Εκτός από την νέα εμπειρία με τον ΔΠ ως τεχνολογικό εργαλείο, η χρήση του για να υλοποιηθεί ένα εικαστικό έργο συντέλεσε και στην μεγαλύτερη δραστηριοποίηση των μαθητών σε εικαστικές δραστηριότητες με παραδοσιακά υλικά, όπως το χαρτί, το μολύβι και οι μπογιές. (Βροχαρίδου & Σωτηράκη, 2013:107).

Ακόμη, αυξήθηκε η δημιουργικότητα και η έκφραση των παιδιών μέσω της τέχνης, καθώς στα έργα τους ζωγράφιζαν πιο δύσκολα μοτίβα και χρησιμοποιούσαν περισσότερες αποχρώσεις χρωμάτων. Αξιοσημείωτο είναι το γεγονός ότι οι μαθητές στον ελεύθερο χρόνο τους επέλεξαν να διαβάσουν βιβλία εικαστικού περιεχομένου από την σχολική βιβλιοθήκη. Όσον αφορά την ομαδικότητα που προσφέρει ο ΔΠ, βοηθάει περισσότερο τους μαθητές που δίσταζαν να χρησιμοποιήσουν τον ηλεκτρονικό υπολογιστή. (Βροχαρίδου & Σωτηράκη, 2013:107).

Οι μαθητές μπορούν να καλλιεργήσουν τόσο τις εικαστικές γνώσεις τους αλλά και γνώσεις και δεξιότητες που αφορούν τον υπολογιστή όσο και την καλλιέργεια της φαντασίας τους με την εικαστική αγωγή μέσω των νέων τεχνολογιών. Από όλα τα παραπάνω γίνεται κατανοητό ότι η χρήση νέων τεχνολογιών στο μάθημα της εικαστικής αγωγής προσφέρει πολλά πλεονεκτήματα στους μαθητές. Αναλυτικότερα, οι μαθητές έχουν άμεση πρόσβαση σε ελληνικά έργα τέχνης αλλά και άλλων πολιτισμών μέσα από εικονικές επισκέψεις σε μουσεία, ακόμη ανακαλύπτουν τις δυνατότητες τους μέσα από ποικίλες δραστηριότητες, βελτιώνονται αισθητά στις εργασίες τους, υπάρχει ομαδική εργασία και μαθαίνουν πως να συνεργάζονται με τους συμμαθητές τους, και τέλος μαθαίνουν πώς να χειρίζονται διάφορα λογισμικά. (Χριστοπούλου,2006,182).

Το μάθημα της τέχνης μέσω των νέων τεχνολογιών μπορεί να συμβάλλει στην μεγαλύτερη ικανοποίηση και συμμετοχή των παιδιών στις εργασίες αφού όμως πρώτα υπάρξει μία ενημέρωση για την πρακτική χρήση των προγραμμάτων του υπολογιστή, έτσι ώστε τα παιδιά να νιώσουν οικεία και ασφαλή ότι μπορούν να χειριστούν τα προγράμματα. (Ράπτης & Ράπτη,2014:559)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

5.1 Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ

Ένα από τα σημαντικά καθήκοντα ενός δασκάλου είναι να είναι σε θέση να επικεντρωθεί στο άτομο. Ο καλός δάσκαλος πρέπει να προσέξει πολλές ενέργειες ταυτόχρονα. Το μυαλό των παιδιών επηρεάζεται βαθιά από τις ευκαιρίες που τους παρέχει το σχολείο. Η προώθηση μιας τέτοιας σκέψης απαιτεί όχι μόνο αλλαγή της προοπτικής σχετικά με τους εκπαιδευτικούς μας στόχους, αλλά αντιπροσωπεύει μια μετατόπιση στο είδος των καθηκόντων που καλούμε τους μαθητές να αναλάβουν, το είδος της σκέψης που τους ζητάμε να κάνουν, και το είδος των κριτηρίων που εφαρμόζουμε για την εκτίμηση τόσο της δουλειάς τους όσο και των δικών μας. Η τέχνη, με άλλα λόγια, μπορεί να ενισχυθεί από το πώς σχεδιάζουμε το περιβάλλον που κατοικούμε. Τα μαθήματα που διδάσκουν οι τέχνες δεν είναι μόνο για τους μαθητές μας, είναι και για εμάς τους εκπαιδευτικούς. (Eisner E., 2002:10-11)

Αυτό που νομίζω ότι θέλουν πολλοί από εμάς δεν είναι μόνο μια μορφή εκπαιδευτικής πρακτικής των οποίων τα χαρακτηριστικά, για παράδειγμα, "σχεδιάστε μας", αλλά μια μορφή εκπαιδευτικής πρακτικής που επιτρέπει στους μαθητές να μάθουν πώς να σχεδιάζουν τους εαυτούς τους. Έτσι μπορεί να ειπωθεί ότι στην καλύτερη περίπτωση, η εκπαίδευση είναι μια διαδικασία να μάθουμε πώς να γίνουμε αρχιτέκτονας της δικής μας εκπαίδευσης. Είναι μια διαδικασία που δεν τελειώνει μέχρι να το κάνουμε. (Eisner E., 2002:11)

Σύμφωνα με τις Μιχαηλίδου Μ. & Πετρά Ζ.(2015), όσον αφορά τον κόσμο της Τέχνης, πρέπει να δώσουμε σημασία στα στοιχεία που θα βοηθήσουν τον εκπαιδευτικό να τα χρησιμοποιήσει ως μέσα στην ανάπτυξη των μαθητών. Ο εκπαιδευτικός πρέπει να είναι σωστά προετοιμασμένος ώστε να προκαλεί το ενδιαφέρον των μαθητών, γιατί αυτός είναι ο διαμεσολαβητής της καλλιτεχνικής εκπαιδευτικής διαδικασίας.

Υπάρχουν τρεις διαφορετικοί τρόποι που μπορούμε να εξετάσουμε τη σχέση της εκπαίδευσης με την τέχνη. Ο πρώτος θεωρεί την Τέχνη αυτόνομη, μια ξεχωριστή κοινωνικο-πολιτισμική πρακτική που στόχο έχει να διδάξει και να προσφέρει γνώση. Μια γνώση η οποία είναι πολυδιάστατη και συγχρόνως διαθέτει αισθητική καλλιέργεια με το να παρατηρεί και να επικοινωνεί διαλεκτικά με το έργο.

Η δεύτερη οπτική αντιμετωπίζει την Τέχνη ως μέσο της εκπαίδευσης για να επιτύχει παιδαγωγικούς σκοπούς και δεξιότητες γνώσεων. Εδώ η παραγωγή της τέχνης γίνεται από τους ίδιους τους μαθητές ώστε να εκφράσουν αυθόρμητα τα συναισθήματά τους με τη χρήση ήχων, χρωμάτων, κινήσεων και εικόνων.

Η τρίτη οπτική θεωρεί την τέχνη ως θεραπευτικό μέσο (Art—Therapy, Εικαστική Ψυχοθεραπεία). Η εικαστική τέχνη δίνει την δυνατότητα στον άνθρωπο να συμμετέχει στον τρόπο θεραπείας του. Τελευταία, πολλοί παιδοψυχίατροι χρησιμοποιούν όλο και πιο συχνά την τέχνη μέσω της μουσικής, της ζωγραφικής, του δράματος, του χορού για να άνουν διάγνωση αλλά και να θεραπεύσουν ασθενείς τους. Έτσι, τα μικρά παιδιά μπορούν πιο εύκολα να εκφραστούν μέσα από μια εικόνα παρά με πολλά λόγια και το έργο του παιδοψυχίατρου γίνεται πιο εύκολο. (Μιχαηλίδου Μ. & Πετρά Ζ, 2015:2)

Η τέχνη διαδραματίζει σημαντικό ρόλο στην εκπαίδευση. Ωστόσο, παρουσιάζει και αρκετές δυσκολίες στην αξιοποίησή της στη διδασκαλία. Συγκεκριμένα αρκετά συχνά τα παιδιά αδυνατούν να συγκεντρωθούν, παρουσιάζουν μία αντικοινωνική συμπεριφορά, δεν κατανοούν το νόημα, και έχουν βραχυπρόθεσμη μνήμη. Μπορεί λοιπόν να προκύψουν αρκετές δυσκολίες τις οποίες ο κατάλληλα προετοιμασμένος εκπαιδευτικός μπορεί να υπερβεί. (Μιχαηλίδου Μ. & Πετρά Ζ, 2015:5)

Έτσι, ο δάσκαλος πρέπει να δίνει μαθησιακές ευκαιρίες στους μαθητές του μέσω βιωματικών προσεγγίσεων, γιατί μέσα από την ενεργητικότητα θα αποκτήσουν γνώσεις και δεξιότητες. Κεντρικό ρόλο πρέπει να παίζει το παιδί και συγκεκριμένα οι ανάγκες και οι δεξιότητες του κάθε παιδιού, έτσι ώστε να είναι ευέλικτη η διδασκαλία του για να είναι και πιο αποτελεσματική. Τέλος, για να επιτευχθούν όλα τα παραπάνω, είναι απαραίτητο οι εκπαιδευτικοί να είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι μέσω οργανωμένων επιμορφώσεων. (Μιχαηλίδου & Πετρά, 2015:5)

Σύμφωνα με τον Eisner E.(2002), η εκπαίδευση πρέπει να δίνει σημασία στην εξερεύνηση παρά στην ανακάλυψη, περισσότερη αξία να αποδίδεται στην έκπληξη παρά στον έλεγχο, περισσότερη προσοχή να αφιερώνεται σε αυτό που είναι διακριτικό από το τι είναι τυπικό, περισσότερο ενδιαφέρον να σχετίζεται με αυτό που είναι μεταφορικό παρά με αυτό που είναι κυριολεκτικό. Είναι μια εκπαιδευτική κουλτούρα που έχει μεγαλύτερη έμφαση στο να γίνει παρά το να είναι, δίνει μεγαλύτερη αξία στο φανταστικό παρά στο πραγματικό, δίνει μεγαλύτερη προτεραιότητα στην αποτίμηση παρά στη μέτρηση και θεωρεί την ποιότητα του

ταξιδιού ως πιο εκπαιδευτικά σημαντική από την ταχύτητα στον οποίο επιτυγχάνεται ο προορισμός.

Η μουσική προκαλεί μια αυθόρμητη απόκριση κίνησης, η οποία πρέπει να ενθαρρύνεται και βασικό ρόλο σε αυτό διαδραματίζει ο ίδιος ο δάσκαλος. Οι δάσκαλοι πρέπει να προσπαθούν να διατηρούν το ενστικτώδες και το αληθινό συναίσθημα. Σε αυτό μπορεί να τους βοηθήσει η μουσική. Έτσι τα παιδιά θα κινούνται όπως νιώθουν σε μία μελωδία και έναν ρυθμό που θα παίζεται από τον δάσκαλο. Το πιο σημαντικό είναι αυτή η μελωδία να είναι ξεκάθαρη ώστε να γίνεται κατανοητή από τα παιδιά και να δίνει ένα ερέθισμα σε ορισμένα είδη κινήσεων. (Tsarakidou A., Zachoroulou E. & Zographou M. , 2001: 11).

Γνωρίζοντας ο εκπαιδευτικός τις ανάγκες και τις κλίσεις του παιδιού, επιλέγει τον πιο σωστό τρόπο για να δημιουργήσει την γέφυρα στην εύπλαστη ψυχή του και τις αισθητικές αξίες. Έτσι, το παιδί καλλιεργεί την αισθητική του και την ικανότητα να ξεχωρίζει το όμορφο. (Παπανικολάου, 1996:20)

5.2. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ ΣΤΗΝ ΧΡΗΣΗ ΤΗΣ ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑΣ

Διάφοροι παράγοντες μπορεί να επηρεάζουν τις απόψεις και τις στάσεις των εκπαιδευτικών. Αρχικά, από τη μία η προσωπική τους ζωή και η εμπειρία τους, από την άλλη η συμπεριφορά των παιδιών και η σχολική δομή. Βέβαια, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η ίδια η κοινωνία, δηλαδή οι αξίες της και η γενικότερη στάση της όσον αφορά την εκπαίδευση. (Lin κ.ά., 2003). (στο: Μάνεση, 2016:6).

Σύμφωνα με τους Nisbett και Ross (1980, στο Fang, 1996), η εμπειρία των εκπαιδευτικών δηλαδή οι γενικότερες γνώσεις τους επηρεάζουν τον τρόπο που σχεδιάζουν μάθημα και την γενικότερη συμπεριφορά τους στους μαθητές και στο σχολείο. Συγκεκριμένα,, σύμφωνα με ευρήματα σχετικών ερευνών (Vartuli, 1999; Sfipek & Byler, 1997; Spodek, 1988), οι απόψεις των εκπαιδευτικών που έχουν σχηματιστεί από όλη τους την εμπειρία στο σχολικό χώρο, επηρεάζουν σε σημαντικό βαθμό τον τρόπο που διδάσκουν μέσα στην τάξη, τις προσδοκίες που έχουν απέναντι στα παιδιά, τον τρόπο επίλυσης προβλημάτων που δημιουργούνται, καθώς επίσης και το τι και πως αποφασίζουν μέσα στην τάξη. (στο: Μάνεση, 2016:6).

Έτσι, αφού οι απόψεις των εκπαιδευτικών επηρεάζουν τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό, το να ενθαρρύνουμε τους εκπαιδευτικούς να αναλογιστούν τη σημασία της χρήσης των ΤΠΕ στη διδασκαλία, θα τους οδηγούσε να γίνουν πιο διαλλακτικοί σε καινούριες προτάσεις και διδακτικές μεθόδους (Kuzborska, 2011). (στο: Μάνεση, 2016:6).

Ωστόσο, αρκετές έρευνες που έχουν πραγματοποιηθεί τόσο σε εθνικό και όσο και σε διεθνές επίπεδο φανερώνουν ότι η ενσωμάτωση των ΤΠΕ στην εκπαίδευση παρουσιάζει αρκετές δυσκολίες. (Καριπίδης, 2013). Σε έρευνα του Pelgrum (2001) σε σχολεία 26 χωρών φάνηκε ότι η έλλειψη υλικοτεχνικής υποδομής καθώς και το γεγονός ότι δεν υπήρχε η απαραίτητη επιμόρφωση στους εκπαιδευτικούς συντελούν στα δύο βασικότερα εμπόδια για να ενταχθούν οι ΤΠΕ στη διδασκαλία. Παρόμοια είναι τα αποτελέσματα έρευνας των Μητσιοπούλου και Βεκύρη (2011), όπου συμπεραίνεται ότι η αυτοαποτελεσματικότητα των εκπαιδευτικών στο πώς να χρησιμοποιούν τις ΤΠΕ και η θεωρητική κατάρτιση όσον αφορά τις ΤΠΕ, είναι σημαντικές προϋποθέσεις για να μπορέσουν να αξιοποιήσουν κατάλληλα τις Νέες Τεχνολογίες. (στο: Μάνεση, 2016:6).

Συναφή είναι τα αποτελέσματα της έρευνας του Καριπίδη (2013), όπου η σχέση της σωστής εφαρμογής των ΤΠΕ στην μαθησιακή διαδικασία έχει σχέση κυρίως με την ελλείψεις γνώσεις χρήσης των ηλεκτρονικών υπολογιστών από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς καθώς και με την έλλειψη γνώσεων των παιδαγωγικών θεωριών εφαρμογής των Νέων Τεχνολογιών μέσα στην σχολική τάξη. (στο: Μάνεση, 2016:7).

Από τα παραπάνω καταλαβαίνουμε τον βαρυσήμαντο ρόλο του εκπαιδευτικού στην μαθησιακή διαδικασία, καθώς αυτός επιλέγει τον τρόπο διδασκαλίας αλλά και τους τρόπους εφαρμογής των ΤΠΕ για την πραγματοποίηση των εκπαιδευτικών στόχων. (Γιαβρίμης κ.ά., 2010). Για να γίνει κατανοητό το θέμα της παιδαγωγικής εφαρμογής των ΤΠΕ, πρέπει να εξεταστούν οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί, ως διαμεσολαβητές της μαθησιακής διαδικασίας και να εστιάσουμε στους παράγοντες που επηρεάζουν τις αποφάσεις τους σχετικά με την παιδαγωγική εφαρμογή των ΤΠΕ» (Σχορετσανίτου & Βεκύρη, 2010:617).(στο: Μάνεση, 2016:7).

Όσον αφορά την άποψη των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην έρευνα για την εφαρμογή των ΤΠΕ στη διδασκαλία, τα ερευνητικά αποτελέσματα τονίζουν ότι οι εκπαιδευτικοί του δείγματος παρουσιάζουν θετική στάση, πιστεύοντας ότι η εφαρμογή των ΤΠΕ είναι απαραίτητη και ενδιαφέρουσα διαδικασία. Επιπλέον έρευνες είχαν συναφή αποτελέσματα (Τζιμογιάννης & Κόμης, 2004; Tezci, 2011), σύμφωνα με τις οποίες οι εκπαιδευτικοί όλων

των βαθμίδων έχουν θετική στάση απέναντι στην αξιοποίηση των ΤΠΕ στη διδασκαλία. Ωστόσο, τα στατιστικά δεδομένα της συγκεκριμένης μελέτης τονίζει κάποιες δυσκολίες στη χρήση των ΤΠΕ. Η χρήση των ΤΠΕ σίγουρα δεν είναι μία απλή διαδικασία ούτε εύκολα εφαρμόσιμη, αλλά αν υπάρχουν οι κατάλληλες γνώσεις και διάθεση χρόνου μπορούν να υλοποιηθούν νέες πρακτικές στη διδασκαλία. (στο: Μάνεση, 2016:15).

Επιπροσθέτως, σύμφωνα με την έρευνα των Ζαράνη & Οικονομίδη, οι νηπιαγωγοί διάκινται θετικά στην χρήση των ΤΠΕ στην προσχολική εκπαίδευση, ωστόσο δεν έχουν διαμορφώσει ακόμα τελική γνώμη, αλλά βρίσκονται στη μετάβαση από την αβεβαιότητα στη διαμόρφωση σχετικής άποψης. Υπάρχει μία γενική πεποίθηση ότι οι ΤΠΕ μπορούν να εφαρμοστούν έχοντας θετικό αντίκτυπο σε όλους τους τομείς της ζωής άρα και της εκπαίδευσης. (Ζαράνης & Οικονομίδης, 2009:243).

Οι δάσκαλοι που είναι πάντα δραστήριοι, ενθαρρύνουν, αναρωτιούνται, προτρέπουν και διαμορφώνουν την αλληλεπίδραση των παιδιών με τον υπολογιστή, οδηγούν τους μαθητές να προβληματιστούν σχετικά με τις δικές τους συμπεριφορές σκέψης και να φέρουν στο προσκήνιο διαδικασίες σκέψης υψηλότερου επιπέδου. (Clemens, Nastasi & Swaminathan, 1993:60).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η εκπαίδευση είναι ένα αγαθό πρώτης ανάγκης, στο οποίο όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα να συμμετέχουν ανεξάρτητα των αδυναμιών τους. Η ειδική αγωγή σήμερα χρειάζεται καινούρια οράματα, αξίες, νέες ιδέες και πρακτικές για μία γενναιόδωρη συνέχεια και υλοποίηση όλων των οραμάτων για μία πιο ουσιαστική, βοηθητική εκπαίδευση για τα παιδιά με δυσκολίες. Τόσο ο χώρος των τεχνών όσο και ο χώρος της τεχνολογίας έχει να προσφέρει σημαντικό έργο στην εκπαίδευση των μαθητών με αναπηρίες. Καθώς αναπτύσσεται η τεχνολογία, τα εμπόδια, τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις παραμερίζονται.

Για να μπορέσει να επιτευχθεί στην πράξη η εφαρμογή των ΤΠΕ αλλά και των τεχνών στην Ειδική Αγωγή, πρωταρχικό μέλημα πρέπει να αποτελούν τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του κάθε μαθητή, γιατί κάθε παιδί έχει ένα ιδιαίτερο τρόπο να διεκπεραιώνει τη μαθησιακή διαδικασία, δηλαδή να αντιλαμβάνεται, να οργανώνει και να επεξεργάζεται τις πληροφορίες. Έτσι, η όποια εκπαιδευτική διαδικασία είτε μέσω των ΤΠΕ είτε μέσω των τεχνών, θα ανταποκριθεί με επιτυχία στις ιδιαίτερες ανάγκες και προτιμήσεις του.

Όσον αφορά τα οφέλη της χρήσης των Τεχνών στην Ειδική Αγωγή είναι αρκετά σημαντικά. Αρχικά, δίνεται η δυνατότητα στον μαθητή να αναπτύξει τις γνωστικές δεξιότητες, να χτίζει την φαντασία και τη δημιουργικότητά του και γενικά να παρατηρεί τον κόσμο από διαφορετικές οπτικές γωνίες. Επιπροσθέτως, το παιδί μπορεί να καταλαβαίνει έννοιες και ιδανικά, να καλλιεργεί κοινωνικές και συναισθηματικές δεξιότητες καθώς προωθείται η καλλιέργεια της ομαδικότητας και της αλληλεγγύης, σταθεροποιείται η εμπιστοσύνη, ενδυναμώνεται η αποδοχή της διαφορετικότητας και προβάλλεται ο γόνιμος διάλογος.

Συγκεκριμένα, το θέατρο καλλιεργεί σταδιακά την δημιουργικότητα του παιδιού, την σκέψη, βοηθάει στην ευαισθητοποίησή του και το καθιστά δυνατό να ελέγχει τα συναισθήματά του, προσφέρει ψυχαγωγία και εντάσσει όλα τα διαφορετικά άτομα στο σύνολο. Ακόμη, η χρήση της μουσικής ως θεραπευτικό εργαλείο βοήθησε ψυχολογικά τα παιδιά με αναπηρίες, στο να αναπτυχθούν γλωσσικά και κινητικά, στο να κατανοήσουν τις ατομικές τους δεξιότητες, καθώς και στο να βελτιώσουν την επικοινωνία τους με το περιβάλλον. Τέλος, οι εικαστικές τέχνες χτίζουν και καλλιεργούν τη φαντασία, την εφευρετικότητα και τη δημιουργικότητα των παιδιών. Οι εικαστικές τέχνες βοηθούν τα παιδιά να κατανοήσουν και να εδραιώσουν νέες γνώσεις. Επιπλέον, οι εικαστικές τέχνες εφαρμόζονται τις τελευταίες δεκαετίες ως θεραπευτικό μέσο, γιατί έτσι το άτομο μπορεί να νιώσει ελεύθερο και οικεία στο να

εκφράσει τα προβλήματά του, το στρες του και άλλα συναισθήματα που δυσκολεύουν τη φυσιολογική καθημερινότητά του.

Τα παιδιά, από την προσχολική ηλικία κιόλας, ενδιαφέρονται για την τεχνολογία και ειδικότερα για τον ηλεκτρονικό υπολογιστή. Άλλωστε, ο ηλεκτρονικός υπολογιστής βρίσκεται σε κάθε σπίτι άρα και στην καθημερινότητα του κάθε παιδιού. Ωστόσο, σημαντικό μέρος στο χώρο των νέων τεχνολογιών εκτός του ηλεκτρονικού υπολογιστή καταλαμβάνουν και ο διαδραστικός πίνακας, τα βίντεο η εικονική πραγματικότητα και η ρομποτική.

Ο διαδραστικός πίνακας αποτελεί ένα ενεργητικό μέσο διδασκαλίας και προσφέρει ευχαρίστηση και ικανοποίηση στον μαθητή. Η μοντελοποίηση βίντεο είναι σχετικά εύκολη στην χρήση της, κερδίζει τα παιδιά και την προσοχή τους και προσφέρει και μία ελευθερία καθώς είναι εύκολη η επανάληψη του βίντεο. Όσον αφορά την εικονική πραγματικότητα, δίνει την δυνατότητα για έλεγχο στο περιβάλλον, επιτρέποντας στους ειδικούς να διαθέτουν ένα κατάλληλο περιβάλλον για την μάθηση. Τέλος, η φυσική ύπαρξη του ρομπότ δίνει την δυνατότητα στον μαθητή να καλλιεργήσει την δημιουργικότητά του, να σκέφτεται κριτικά, να προωθήσει τα νοητικά μοντέλα του μέσω των χαρακτηριστικών του υλικού και του λογισμικού του συστήματος.

Η τεχνολογία προσφέρει κίνητρο στη διδασκαλία όλων των παιδιών είτε της ειδικής είτε της γενικής εκπαίδευσης. Έτσι, η ενίσχυση της διδασκαλίας με εργαλεία της σύγχρονης υποστηρικτικής τεχνολογίας σίγουρα κάνει το μάθημα πιο ενδιαφέρον για όλα τα παιδιά με αποτέλεσμα να μπορέσουν να βελτιώσουν τις γνώσεις τους και να ανακαλύψουν ικανότητες με την τεχνολογία που ίσως δεν γνώριζαν ότι έχουν.

Οι δυνατότητες της τεχνολογίας είναι ανεξάντλητες και οδηγούν σε θετικές δυνατότητες για τα παιδιά με ειδικές ανάγκες. Η τεχνολογική πρόοδος από τη μία ενισχύει το έργο των δασκάλων και των ειδικών προσφέροντάς τους υλικό για να δουλέψουν καλύτερα και από την άλλη ενισχύει την πρόοδο των παιδιών. Στο μέλλον η τεχνολογική εξέλιξη σίγουρα θα προσφέρει πολλά παραπάνω εφόδια και εργαλεία που ίσως ούτε τα φανταζόμαστε.

Πολλοί μαθητές δεν μπορούν να συμμετέχουν στην συμβατική, παραδοσιακή εκπαιδευτική διαδικασία, επειδή φυσικά ή νοητικά αδυνατούν να συμμετάσχουν σε μια τυπική τάξη. Έτσι, η αξιοποίηση νέων τεχνολογιών και η εφαρμογή των ΤΠΕ θα επιτρέψουν σε αυτούς τους μαθητές να συμμετέχουν στο μάθημα με καλύτερα αποτελέσματα και μεγαλύτερο ενδιαφέρον για όλα τα παιδιά με και χωρίς αναπηρίες.

Ωστόσο, υπάρχουν και ανησυχίες και προβληματισμοί αφενός για τις τεχνολογικές γνώσεις των δασκάλων αλλά και για την κοινωνική περιθωριοποίηση μέσω της τεχνολογίας καθώς κυριαρχεί η εικονική επικοινωνία. Λύση για τις ανησυχίες σίγουρα είναι το μέτρο. Έτσι η λογική και σωστή χρήση της τεχνολογίας θα οδηγήσει στις θετικές μόνο επιδράσεις που είναι πολύ σημαντικές στην Ειδική Αγωγή.

Αναμφίβολα, υπάρχουν λόγοι που αποδυναμώνουν τον ρόλο των ΤΠΕ στην Ειδική Αγωγή. Αφενός, υπάρχουν πολλές αχρησιμοποίητες εφαρμογές, ελλιπής υλικοτεχνική υποδομή και αφετέρου οι εκπαιδευτικοί στερούνται ειδικής επιμόρφωσης. Όλα τα παραπάνω καθιστούν τις ΤΠΕ ένα αχρησιμοποίητο εργαλείο ενώ στην πραγματικότητα είναι ένα χρήσιμο εργαλείο για την εκπαίδευση των ατόμων με ειδικές ανάγκες, και γι' αυτό η υλοποίηση των ΤΠΕ πρέπει να αποτελεί αυτοσκοπό όλων των πλευρών.

Ο διαμεσολαβητής που θα κάνει ενδιαφέρον το όποιο διδακτικό εργαλείο, δεν είναι άλλος από τον ίδιο τον δάσκαλο. Για την χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία είναι σημαντικές, τόσο οι παιδαγωγικές όσο και οι τεχνολογικές υποδομές. Από τη μία, ο δάσκαλος πρέπει να είναι ενήμερος και έμπειρος στο χειρισμό των σύγχρονων μέσων και με τον σωστό τρόπο να μπορεί να μεταλαμπαδεύσει τις γνώσεις του στους μαθητές και από την άλλη βέβαια το σχολείο και γενικά το κράτος οφείλει να παρέχει όλα τα παραπάνω.

Η σχολική επιτυχία ενός παιδιού εξαρτάται τόσο από τον ρόλο του σχολείου όσο και από τον ρόλο της οικογένειας. Όλα τα παιδιά έχουν την ανάγκη να γίνουν αποδεχτά από το σχολείο και εδώ οφείλουμε να τονίσουμε τον σπουδαίο και καταληκτικό ρόλο του δασκάλου. Ο δάσκαλος σε έναν διαρκώς μεταβαλλόμενο κόσμο και με ελλιπή πολλές φορές εργαλεία οφείλει να αγκαλιάσει και να διδάξει όλα τα παιδιά με ή χωρίς ειδικές ανάγκες και να δημιουργήσει το κατάλληλο περιβάλλον για το κάθε παιδί έτσι ώστε να συντελέσει στην εξέλιξη και στην γνώση τους.

Η ύπαρξη υποδομών, η αξιοποίηση των ήδη υπάρχοντων εργαλείων, μεθόδων, η επιμόρφωση των δασκάλων και η γενικότερη βελτίωση του σχολικού συστήματος αποτελούν την στέρεα βάση για την Ειδική Αγωγή και το μέλλον του κάθε παιδιού.

Αδιαμφισβήτητα, ζούμε σε ένα συνεχώς μεταβαλλόμενο τεχνολογικό περιβάλλον λόγω των ραγδαίων εξελίξεων στην Τεχνολογία της Πληροφορίας (ΤΠΕ). Είναι σίγουρο ότι θα προκύψουν νέες ευκαιρίες για όλους. Ωστόσο, υπάρχει και η πιθανότητα εκδήλωσης

ανισοτήτων, αποκλεισμού και περιθωριοποίησης για ορισμένους τόσο σε επίπεδο κοινωνίας όσο και σε επίπεδο οικονομίας.

Για τον παραπάνω λόγο, η κοινωνία έχει χρέος να δείχνει στα άτομα με αναπηρία σεβασμό και ίση μεταχείριση και όχι οίκτο. Πρέπει όλοι από την θέση του ο καθένας να διασφαλίσουμε τα θεμελιώδη ανθρώπινα δικαιώματα όλων των παιδιών και των ανθρώπων γενικότερα. Από την μεριά του το κράτος οφείλει να θεσπίσει ειδική νομοθεσία και να εφαρμοστούν συγκεκριμένα μέτρα σε όλους τους τομείς της ζωής ώστε να μπορέσουν τα παιδιά με αναπηρία να ζήσουν ελεύθερα με ίσες ευκαιρίες.

Τα άτομα με ειδικές ανάγκες έχουν ίσο δικαίωμα κοινωνικά, οικονομικά και πολιτικά. Αν η κοινωνία μας μπορούσε να προσαρμοστεί στις διαφορετικές ανάγκες, τότε θα περιοριζόταν η επιπρόσθετη αναπηρία που επιβάλλει η κοινωνία στα άτομα με ειδικές ανάγκες.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αδαμοπούλου, Μ. & Δούμα, Ε. (2016). *Η επίδραση της μουσικής αγωγής στη διαμόρφωση στάσεων, συναισθημάτων και μουσικών δεξιοτήτων παιδιών με σύνδρομο Asperger: μελέτη περίπτωσης*. Στο Μ. Κοκκίδου & Ζ. Διονυσίου (Επιμ.), Μουσικός Γραμματισμός: Τυπικές και Άτυπες Μορφές Μουσικής Διδασκαλίας-Μάθησης (Πρακτικά 7ου Συνεδρίου της Ελληνικής Ένωσης για τη Μουσική Εκπαίδευση), Θεσσαλονίκη: Ε.Ε.Μ.Ε, 125-133

Αργυριάδης, Α. (2017). *Λόγος, αναπηρία, θεραπευτικές και εκπαιδευτικές παρεμβάσεις. Νέα δεδομένα και τάσεις στην Ειδική Αγωγή*. Αθήνα: Εκδόσεις Ηδύπεια.

Βροχαρίδου, Α. & Σωτηράκη, Σ. (2013). Προσέγγιση της Τέχνης με την βοήθεια διαδραστικού πίνακα στο Νηπιαγωγείο. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 6(1-2), 95-109

Γραμματάς, Θ. (2005). *Θεατρική Παιδεία και Επιμόρφωση των Εκπαιδευτικών*. Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθήτω.

Γραφάκου, Ε. & Λαμπίτση, Β. (2011). Η αξιοποίηση των εικαστικών τεχνών στην εκπαίδευση. Αθήνα: Εκδόσεις Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

<https://www.demopaideia.gr/wp-content/uploads/2016/08/paidagogiko-institouto-2011.pdf>

Ζαράνης, Ν., & Μπαραλής, Γ. (2012). Η διδασκαλία του κύκλου στην Α΄ τάξη του Δημοτικού Σχολείου με την βοήθεια των ΤΠΕ. Στο Χ. Καραγιαννίδης, Π. Πολίτης, Η. Καρασαββίδης (επιμ.), Πρακτικά Εργασιών 8ου Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή. Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Βόλος.

Ζαράνης, Ν. & Οικονομίδης, Β. (2009). *Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και των επικοινωνιών στην προσχολική εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Γρηγόρη.

Ζώνιου Σιδέρη, Α. (1998). *Οι ανάπηροι και η εκπαίδευσή τους. Μια ψυχοπαιδαγωγική προσέγγιση της ένταξης*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.

Heward (2011). *Παιδιά με ειδικές ανάγκες. Μία εισαγωγή στην Ειδική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος

Ιμβριώτη, Ρ. (1939α). *Ανώμαλα και καθυστερημένα παιδιά. Πρώτος χρόνος του Προτύπου Ειδικού Σχολείου Αθηνών*. Αθήνα: Ελληνική Εκδοτική Εταιρία.

<https://www.demopaideia.gr/wp-content/uploads/2016/08/paidagogiko-institouto-2011.pdf>

Κάκουρος, Ε. & Μανιαδάκη Κ. (2006). *Ψυχοπαθολογία παιδιών και εφήβων, Αναπτυξιακή προσέγγιση*. Αθήνα: Εκδόσεις Τυπωθήτω.

Κόμης, Β. & Παπανδρέου, Μ. (2005). Οι τεχνολογίες της πληροφορίας και των επικοινωνιών στην προσχολική εκπαίδευση: μια κριτική προσέγγιση του διαθεματικού ενιαίου πλαισίου προγράμματος σπουδών. *Ερευνώντας τον κόσμο του παιδιού*, 6, 59-75. doi:<https://doi.org/10.12681/icw.18402>

Κυπριωτάκης, Α. (2009). *Τα αυτιστικά παιδιά και η αγωγή τους*. Ηράκλειο: Εκδόσεις Κυπριωτάκη Φαίδρα.

Λεοντίδης, Μ. & Παπαδάκης, Σ. (2013). Ανάπτυξη Εκπαιδευτικού Υλικού και Μαθησιακών Δραστηριοτήτων για Διαφοροποιημένη Διδασκαλία στο LAMS. 7ο Πανελλήνιο Συνέδριο των Εκπαιδευτικών για τις ΤΠΕ

Μακρής, Α. & Μάρκου, Π. (2015). Οι Νέες Τεχνολογίες στην Ειδική Αγωγή. <http://www.scientific-journal-articles.org/greek/free-online-journals/education/education-articles/markou-paraskeui/paraskeui-markou-markos-athanasios.htm>.

Μάνεση, Σ. (2016). Απόψεις εκπαιδευτικών προσχολικής αγωγής για την αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και Επικοινωνίας στην εκπαίδευση. Έρκυνα, Επιθεώρηση Εκπαιδευτικών– Επιστημονικών Θεμάτων, Τεύχος 8ο, 5-18

Μαστρογιάννης, Α. (2014). Ο υπολογιστής ειδικό, γνωστικό και υποστηρικτικό εργαλείο στην Ειδική Αγωγή: Μερικές παραδειγματικές, συνηγορικές περιπτώσεις. Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 2014, 309-327.

Μικρόπουλος, Τ. & Μπέλλου, Ι. (2010). *Σενάρια διδασκαλίας με υπολογιστή*. Αθήνα: Εκδόσεις Κλειδάριθμος.

Μιχαηλίδου, Μ. & Πετρά, Ζ. (2015). Η Τέχνη διδάσκει και διδάσκεται. Πανελλήνιο Συνέδριο Επιστημών Εκπαίδευσης, 1-6.

<https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/edusc/article/view/178/143>

Μόσχος, Κ. & Μπίκος, Γ. (2011). Η αξιοποίηση της μουσικής στην εκπαίδευση. Αθήνα: Εκδόσεις Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

Μπράτιτσης, Θ. (2013). Διδασκαλία της έννοιας του υπολογιστικού συστήματος στο νηπιαγωγείο: Μια μελέτη περίπτωσης. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 6(3), 181-195

Νέες Τεχνολογίες και Αναπηρία. Εξίσωση των ευκαιριών ή νέες μορφές αποκλεισμού των ατόμων με αναπηρία. (2014, Φεβρουάριος). Ανακτήθηκε από <http://repository.edulll.gr/edulll/handle/10795/1853>

Νικολοπούλου, Κ. (2013). Λόγοι χρήσης και τρόποι ένταξης του υπολογιστή σε τάξεις νηπιαγωγείων: Δεδομένα από την Αττική. *Θέματα Επιστημών και Τεχνολογίας στην Εκπαίδευση*, 6(1-2), 85-94.

Ξανθούλη, Μ., Γούλη, Ε. & Σμυρναίου, Ζ. (2013). Νέες Τεχνολογίες στην Ειδική Αγωγή: Μία Μελέτη Περίπτωσης. 7 th International Conference in Open & Distance Learning - Αθήνα- *PROCEEDINGS* , 257.

Παπανικολάου, Ρ. (1996). *Η ζωγραφική στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό σχολείο*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Μικρός Πρίγκηπας.

Ράπτης, Α. & Ράπτη, Α. (2014). *Μάθηση και διδασκαλία στη εποχή της πληροφορίας*. Αριστοτέλης Ράπτης, Αθήνα: Εκδόσεις Ράπτης Αριστοτέλης

Smith, D. & Tyler, N. (2019). *Εισαγωγή στην Ειδική Αγωγή και Εκπαίδευση Φέρνοντας την αλλαγή*. Αθήνα: Εκδόσεις Gutenberg.

Τσικολάτας, Α. (2011). Οι ΤΠΕ ως Εκπαιδευτικό Εργαλείο στην Ειδική Αγωγή. Αθήνα. <https://de.slideshare.net/AlexandrosTsikolatas/2011-docx>

Φράγκη, Μ.(2011). Η αξιοποίηση του θεάτρου στην εκπαίδευση. Αθήνα: Εκδόσεις Παιδαγωγικό Ινστιτούτο.

<https://www.demopaideia.gr/wp-content/uploads/2016/08/paidagogiko-institouto-2011.pdf>

Φωκίδης, Μ. Τσολακίδης, Κ. (2004). Η Εικονική Πραγματικότητα στην Εκπαίδευση: Ένας πρώτος προβληματισμός, *Περιοδικό “Σύγχρονη Εκπαίδευση”*, 135, 117-126

Χριστοπούλου, Μ. (2006). Χρήση των Νέων Τεχνολογιών στην Εικαστική Αγωγή. Παραδείγματα και Εφαρμογές. (3ο Πανελλήνιο Συνέδριο ΕΕΕΠ-ΔΤΠΕ, Εκπαίδευση και Νέες Τεχνολογίες) , Αττική, 179

Ψύλλα, Μ., Μυριγιαννάκη, Κ., Βαζαίου, Α. & Στασινοπούλου, Ο. (2003). *Άτομα με αναπηρίες στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.

ΕΕΝΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, 5th Edition (DSM-5)*, 5th Washington, DC: Author.

Clemens, D.H., Nastasi, B.K., & Swaminathan, S. (1993). "Young children and computers: Crossroads and directions from research", *Young Children*, 48 (2), 56-64.

Corbett, B., Gunther, J., Comins, D., Price, J., Ryan, N., Simon, D., Schupp, C. & Rio, T. (2011). Brief Report: Theatre as Therapy for Children with Autism Spectrum Disorder. *J Autism Dev Disord*, 41:505–511

Dautenhahn, K. (1999). Robots as social actors: Aurora and the case of autism, In: *Proceedings Third Cognitive Technology Conference CT'99*.

Eisner, E. (2002). What can education learn from the arts about the practice of education? *Journal of Curriculum and Supervision* Fall 2002, Vol. 18 No. 1, 4-16

Ewing, R. (2010). *The Arts and Australian Education: Realising potential. ACER*.

Goldsmith, T. & LeBlanc, L. (2004). Use of technology in interventions for children with autism. *Journal of Early and Intensive Behavior Intervention*, 1(2), 166-178.

Konstantinidis, E. I., Luneski, A., Frantzidis, C. A., Costas, P., & Bamidis, P. D. (2009). A proposed framework of an interactive semi-virtual environment for enhanced education of children with autism spectrum disorders., 22nd IEEE International Symposium on Computer-Based Medical Systems, 2009. 1–6. <http://dx.doi.org/10.1109/CBMS.2009.5255414>.

Koutsoupidou, T. & Hargreaves, D. J. (2009). An experimental study of the effects of improvisation on the development of children's creative thinking in music. *Psychology of Music*, 37, 251-258. <https://doi.org/10.1177/0305735608097246>

Tsapakidou, A., Zachopoulou, E., & Zografou, M. (2001). Early young children's behavior during music and movement program. *Journal of Human Movement Studies*, 41, 333-345.

Valadão, C.T., Goulart, C., Rivera, H., Caldeira, E., Bastos Filho, T.F., Frizzera-Neto, A. and Carelli, R. (2016). Analysis of the use of a robot to improve social skills in children with autism spectrum disorder. *Research on Biomedical Engineering*, 32(2), 161-175.

Werry, I. & Dautenhahn, K. (1999). Applying Mobile Robot Technology to the Rehabilitation of Autistic Children. Proceedings SIRS'99, Symposium on Intelligent Robotics Systems, 20-23.